

บทที่ ๒

แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษา ต้นทุนชีวิตเด็กและเยาวชนไทยในพื้นที่จังหวัดยะลานั้น ผู้ศึกษาได้ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี ตลอดจนผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อเป็นกรอบแนวคิดในการศึกษาวิจัยรายละเอียดดังนี้

๑. แนวคิดเกี่ยวกับ พฤติกรรม
๒. แนวคิดเกี่ยวกับพัฒนาการของวัยรุ่น
๓. แนวคิดเกี่ยวกับครอบครัว
๔. แนวคิดเกี่ยวกับอิทธิพลของสื่อสารมวลชน
๕. แนวคิดเกี่ยวกับการอบรมเลี้ยงดู
๖. แนวคิดเกี่ยวกับการขัดเกลาทางสังคมและการอบรมเลี้ยงดู
๗. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๒.๑ แนวคิดเกี่ยวกับพฤติกรรม

๒.๑.๑ ความหมายของพฤติกรรม

ประเทือง ภูมิภักทราคม (๒๕๔๐: อ้างถึงในสรศักดิ์ พลประเสริฐ,๒๕๔๒:๓๔) ได้ให้ความหมายของคำว่าพฤติกรรมไว้ว่า พฤติกรรม (Behavior) หมายถึง การกระทำ การแสดงออกของบุคคลในสภาพการณ์ใดสภาพหนึ่งที่สามารถสังเกตได้ ได้ยิน และวัดด้วยเครื่องมือที่เป็นปรนัย

ในทางจิตวิทยาซึ่ง ศาสตร์ที่ศึกษาเกี่ยวกับพฤติกรรมของมนุษย์ได้นิยามความหมายของพฤติกรรม คือ กิจกรรมที่สามารถสังเกตได้โดยบุคคลอื่น หรือเครื่องมืออื่นๆ เช่นการวิ่ง การกิน การกระพริบตา การคิด เป็นต้น นักจิตวิทยาได้แบ่งพฤติกรรมออกเป็น ๒ ประเภทคือ (สมาน มานะกิจ, ๒๕๓๙:๑๑ อ้างถึงใน วรณภา กรีระตระกูล,๒๕๔๕:๙)

๑) พฤติกรรมภายนอก หมายถึง พฤติกรรมที่สามารถสังเกตได้โดยบุคคลอื่น เช่น การอ่านหนังสือ การนอน การรับประทานอาหาร การปฏิบัติต่างๆ เป็นต้น

๒) พฤติกรรมภายใน หมายถึง พฤติกรรมที่บุคคลอื่นไม่สามารถสังเกตได้ แต่เราสามารถทราบว่ามีพฤติกรรมเกิดขึ้น โดยใช้เครื่องมือต่างๆ เช่น ความรู้ ความคิด ความฝัน ทัศนคติ เป็นต้น

๒.๑.๒ สาเหตุที่ทำให้เกิดพฤติกรรม

สุชา จันทร์เอม (๒๕๓๙:๑๑-๑๓ อ้างถึงใน วรณภา กรีระตระกูล,๒๕๔๕:๑๐) จากการศึกษา พฤติกรรมมนุษย์ทุกเพศ ทุกวัย พบว่า พฤติกรรมทุกชนิดที่มีการแสดงออก มีจุดหมายปลายทางที่ผู้แสดงต้องการไปให้ถึง และมีหลักการในการศึกษาพฤติกรรมดังนี้

- ๑) พฤติกรรมทุกชนิดต่างต้องมีสาเหตุ
- ๒) พฤติกรรมที่เหมือนกัน อาจจะมาจกสาเหตุที่แตกต่างกัน
- ๓) พฤติกรรมอย่างใดอย่างหนึ่ง ไม่จำเป็นต้องเกิดมาจากสาเหตุเพียงอย่างเดียว แต่อาจเกิดมาจากหลายสาเหตุก็ได้

พฤติกรรมของวัยรุ่นย่อมมีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกับความเจริญเติบโต ความเปลี่ยนแปลงของร่างกายและจิตใจ ตลอดถึงความปรารถนาของหัวใจ นอกจากนี้ชนบทรอบนิยมนประเพณี หรือวัฒนธรรมก็เป็นส่วนที่ก่อให้เกิดพฤติกรรมขึ้นกับวัยรุ่น สิ่งประกอบที่สำคัญและมีอิทธิพลของเด็กที่สำคัญคือ ตัวบุคคล เช่น พ่อแม่ ครู เพื่อนฝูง และประชาชนผู้มีส่วนเกี่ยวข้องที่วัยรุ่นมีส่วนติดต่อสัมพันธ์ด้วย แม้แต่ตัววัยรุ่นเองก็ยังเป็นเหตุ เช่น เมื่อรู้สึกเกิดปมด้อย รู้สึกขาดความเชื่อมั่นในตนเอง รู้สึกน้อยเนื้อต่ำใจ เห็นตัวเองไม่มีค่า ก็ทำให้พฤติกรรมของเด็กเปลี่ยนแปลงไป สาเหตุของพฤติกรรมมีมากมายหลายอย่าง แต่ที่อยู่เบื้องหลังการแสดงออกของมนุษย์ส่วนใหญ่ นั้น ได้แก่ แรงขับในตัวมนุษย์ ซึ่งเกิดขึ้นเพราะมีสิ่งจากภายนอกมากระตุ้นอวัยวะสัมผัส

อะไรเป็นสาเหตุให้เกิดพฤติกรรม คำตอบอาจตอบได้ว่า บุคคลจะทำอะไรก็ตาม เพื่อความพอใจของตนเองแต่ต้องทำให้ตนเองดีขึ้น และความต้องการของคนนั้น มีตั้งแต่ความต้องการขั้นพื้นฐาน คือ ความต้องการอาหาร อากาศ จนกระทั่งถึงความต้องการขั้นสูง คือ ความรู้สึกมีศักดิ์ศรี และมีค่า

๒.๒ พัฒนาการและการเปลี่ยนแปลงของวัยรุ่น

๒.๒.๑ ความหมายของวัยรุ่น

วัยรุ่น (adolescent) ในภาษาละติน มีความหมายว่า เจริญเติบโตไปสู่วุฒิภาวะ นั่นคือ วัยเริ่มเข้าสู่ความเป็นผู้ใหญ่ โดยยึดถือความพร้อมทางด้านร่างกายเป็นตัวตัดสิน วัยนี้มีความเจริญเติบโตทางด้านร่างกายอย่างรวดเร็ว รวมทั้งการเปลี่ยนแปลงทางด้านจิตใจและความรู้สึกนึกคิด โดยเฉพาะมีความคิดอย่างอิสระ และเรียนรู้ความผิดพลาดด้วยตนเองมากกว่าที่จะเรียนรู้จากคำสั่งสอน ถ้าหากได้รับการขัดขวางไม่ให้ปฏิบัติสิ่งที่วัยรุ่นต้องการ มักเป็นผลทำให้วัยรุ่นมีความรู้สึกน้อยเนื้อต่ำใจและหาทางออกในทางที่ผิดๆ เช่น ดื่มสุรา หนีออกจากบ้าน นอกจากนี้อาจมีการตัดสินใจอย่างวู่วาม และแสดงออกทางอารมณ์อย่างรุนแรงและรวดเร็ว เช่น การฆ่าตัวตาย เป็นต้น (สุชา จันทร์เอม, ๒๕๓๖:๑๒๖ อ้างถึงใน สุนิตย์ พัวพันพัฒนา, ๒๕๔๗:๑๙)

วัยรุ่นถือว่าเป็นระยะของช่วงชีวิตที่คั่นกลางระหว่างความเป็นเด็กและความเป็นผู้ใหญ่ แบ่งออกเป็น ๓ ระยะ คือ (สุชา จันทร์เอม, ๒๕๓๖:๑๓๖ -๑๓๗ อ้างถึงใน สุนิตย์ พัวพันพัฒนา, ๒๕๔๗:๑๙)

๑. วัยรุ่นตอนต้น (early adolescence) โดยเด็กหญิงจะมีอายุระหว่าง ๑๓-๑๕ ปี และเด็กชายจะมีอายุระหว่าง ๑๕- ๑๗ ปี ในวัยนี้ วัยรุ่นทั้งสองเพศจะมีการเปลี่ยนแปลงทางด้านร่างกาย จิตใจ และความคิด การเจริญเติบโตทางด้านร่างกายในระยะนี้ จะมีการเปลี่ยนแปลงมากมาย กล่าวคือ เด็กชายจะมีการพัฒนาการเกี่ยวกับหน้าที่ทางเพศ สามารถหลั่งน้ำอสุจิได้ จะมีประสบการณ์เกี่ยวกับความสุขสุดยอดทางเพศอันอาจทำให้เกิดการสำเร็จความใคร่ด้วยตนเอง สำหรับเด็กหญิงจะมีการพัฒนาการทางเพศคือมีประจำเดือน หน่ออกและตะโพกขยายใหญ่ขึ้น ส่วนการพัฒนาทางด้านอารมณ์และจิตใจนั้น

Roger (๑๙๗๒:๑๑๕-๑๑๙ อ้างถึงใน สุนิตย์ พัวพันพัฒนา,๒๕๔๗:๑๙) กล่าวว่า วัยรุ่นเป็นวัยที่มีอารมณ์รุนแรงการแสดงออกซึ่งอารมณ์ต่างๆ จะเป็นไปโดยเปิดเผยตรงไปตรงมา อารมณ์ต่างๆ เช่น อารมณ์รัก อารมณ์โกรธ เกิดการเปลี่ยนแปลงง่าย

๒. วัยรุ่นตอนกลาง (middle adolescence) เด็กหญิงจะมีอายุระหว่าง ๑๖-๑๘ ปี เด็กชายจะมีอายุระหว่าง ๑๘-๑๙ ปี วัยรุ่นตอนกลางจะเป็นช่วงที่แยกจากครอบครัว ทำตัวห่างเหินกับสมาชิกในครอบครัว เริ่มรวมกลุ่มกับเพื่อนวัยเดียวกันและเพศเดียวกันมากขึ้น จากลักษณะเพศที่ปรากฏอย่างชัดเจน ทำให้สำนึกในความแตกต่างระหว่างเพศช่วงนี้บางคนจะติดกลุ่มเพื่อนมาก จนอาจละเลยหน้าที่ความรับผิดชอบในบ้านที่ได้รับมอบหมายจึงอาจเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้เกิดการขัดแย้งกับสมาชิกในครอบครัวหรือกับผู้ใหญ่ นอกจากนี้วัยรุ่นอาจเริ่มกีดกันที่จะไม่ให้ผู้ใหญ่มายุ่งเกี่ยวในเรื่องส่วนตัว เริ่มมีการแยกตัวจากผู้ใหญ่มากขึ้น คบกับเพื่อนมากขึ้น แต่ลักษณะการคบเพื่อนในวัยนี้ยังไม่จริงจังถาวร อาจเปลี่ยนเพื่อนไปเรื่อยๆ ตามความพอใจในแต่ละระยะ(ปราณี รามสูต,๒๕๒๘:๒๓ อ้างถึงใน สุนิตย์ พัวพันพัฒนา ๒๕๔๗:๒๐)

๓ .วัยรุ่นตอนปลาย (late adolescence) เด็กหญิงจะมีอายุระหว่าง ๑๙-๒๑ ปี เด็กชายจะมีอายุระหว่าง ๒๐-๒๑ ปี (สุชา จันทร์เอม,๒๕๓๖:๑๓๖-๑๓๗ อ้างถึงใน สุนิตย์ พัวพันพัฒนา ๒๕๔๗:๒๐)วัยรุ่นตอนปลายร่างกายทุกส่วนเจริญเต็มที่ บ่งบอกความเป็นผู้ใหญ่ที่สมบูรณ์ น้ำหนักและส่วนสูงเพิ่มขึ้น โครงกระดูกใหญ่โตและแข็งแรงเต็มที่ อวัยวะภายใน เช่น หัวใจ ปอด และกระเพาะอาหารจะเจริญอย่างเต็มที่แบบผู้ใหญ่ ดังนั้น วัยรุ่นจะรับประทานอาหารได้มาก จึงมักถูกเรียกว่าเป็นวัยกำลังกินกำลังนอน ในด้านความเคลื่อนไหวทั่วไป เริ่มมีจังหวะดีขึ้นเพราะเผชิญกับภาวะการเปลี่ยนแปลงของร่างกายมานานพอสมควร จนเริ่มปรับตัวได้กับการเปลี่ยนแปลง (ปราณี รามสูต,๒๕๒๘:๒๖ อ้างถึงใน สุนิตย์ พัวพันพัฒนา ๒๕๔๗:๒๐) อาจกล่าวได้ว่าวัยรุ่นตอนปลายนี้จะมีลักษณะแบบผู้ใหญ่มากขึ้น เริ่มแยกอารมณ์เป็นประเภทๆได้อย่างชัดเจน ไม่สับสนวุ่นวาย เช่น อารมณ์รัก อารมณ์สุข ความรู้สึกซาบซึ้ง ความมีน้ำใจต่อผู้อื่น ความรู้สึกน้อยเนื้อต่ำใจ หรือความรู้สึกเป็นปมด้อย ความรู้สึกผิด ความรู้สึกเศร้า ความวิตกกังวลและความกระวนกระวาย เป็นต้น (Roger ,๑๙๗๒:๑๒๐-๑๒๒ อ้างถึงใน สุนิตย์ พัวพันพัฒนา ๒๕๔๗:๒๐) โดยทั่วไปพัฒนาการที่สำคัญของวัยรุ่นมีดังนี้

๑.พัฒนาการทางด้านร่างกาย (physical development) วัยรุ่นจะพัฒนาทางด้านร่างกายรวดเร็วมาก อัตราการเจริญเติบโตทางร่างกายอย่างรวดเร็วนี้ประมาณได้ว่าน้ำหนักเพิ่มขึ้น ประมาณร้อยละ ๕๐ และส่วนสูงเพิ่มขึ้นในอัตราร้อยละ ๒๕ เด็กหญิงเริ่มมีประจำเดือนครั้งแรก หน้าอกและตะโพกเริ่มขยาย เด็กชายจะมีเสียงแตกพร่า มีการหลั่งน้ำอสุจิเวลาหลับ วัยรุ่นส่วนใหญ่จึงมุ่งความสนใจไปที่ตัวเอง พิจารณาลักษณะของตนเปลี่ยนไป ถ้าเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดี สังคมยอมรับวัยรุ่นก็จะสบายใจ แต่ถ้าการเปลี่ยนแปลงนั้นไม่เป็นที่พอใจของวัยรุ่น วัยรุ่นจะเกิดความวิตกกังวล มีพฤติกรรมแปลกๆ ที่อาจจะเป็นปัญหาต่อไป เช่น วัยรุ่นที่รู้สึกท้อแท้มากเกินไป จะพยายามลดน้ำหนักด้วยวิธีการอดอาหารหรือกินยาลดความอ้วน ซึ่งอาจเป็นอันตรายต่อสุขภาพได้ (ฉวีวรรณ สุขพันธ์ไพฑาราม,๒๕๔๗:๒๔-๒๕ อ้างถึงใน สุนิตย์ พัวพันพัฒนา, ๒๕๔๗:๒๐)

๒. พัฒนาการด้านอารมณ์ (emotional development) วัยรุ่นมักมีอารมณ์รุนแรง แสดงความรู้สึกอย่างเปิดเผยและตรงเกินไป มีความเชื่อมั่นในตนเอง บางครั้งก็รู้สึกหตุหตุ มีความสงสัยตลอดเวลา ต้องการให้ผู้อื่นยอมรับในความเป็นชายหญิงของตนทั้งจากเพศเดียวกันและเพศตรงข้าม

มีความต้องการเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่ม และเนื่องจากวัยรุ่นต้องการที่จะให้ผู้อื่นยอมรับ จึงมักเอาใจใส่กับรูปร่างของตนมากขึ้นจะกังวลเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงทางด้านร่างกายอยู่ตลอดเวลา เช่น ความสูง ความเตี้ย ความอ้วน ความผอม บางคนกลัวว่าตนจะมีสิว มีกลิ่นตัวแรง สายตาสั้นหรือฟันไม่สวย เป็นต้น โดยทั่วไปสาเหตุที่ทำให้วัยรุ่นมีอาการเปลี่ยนแปลงง่ายและรุนแรง สรุปได้ดังนี้ (สุชา จันทรเอม, ๒๕๓๖:๑๓๖-๑๓๗ อ้างถึงใน สุนิตย์ พัวพันพัฒนา, ๒๕๔๗:๒๑)

๒.๑ ความเปลี่ยนแปลงทางด้านร่างกาย เนื่องจากวัยรุ่นไม่สามารถเข้าใจและทำตนขัดแย้งกับผู้ใหญ่หรือบิดามารดาตลอดเวลา เป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้อารมณ์ของวัยรุ่นไม่มั่นคงเกิดความเครียดและมักแสดงออกมาทันที

๒.๒ การเปลี่ยนแปลงของอวัยวะภายใน ต่อมาไร้ท่อ เป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้วัยรุ่นมีการเปลี่ยนแปลงทุกๆด้าน เช่น กระเพาะอาหารขยายขึ้นทำให้ได้รับประทานอาหารมากขึ้น การทำงานของต่อมเพศทำให้วัยรุ่นมีความต้องการใหม่ๆ และเริ่มสนใจเพศตรงข้าม ความต้องการที่สำคัญคือ ต้องการมีส่วนร่วมกับหมู่คณะ จึงมักรวมกันเป็นหมู่ กรณีผู้ใหญ่ไม่เข้าใจและไม่ส่งเสริมหรือขัดขวางการอยู่ร่วมกับหมู่คณะหรือกลุ่มเพื่อนจะทำให้เกิดความเครียดขึ้นในวัยรุ่น

๒.๓ การปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมใหม่ ประสบการณ์ที่วัยรุ่นพบมักจะเป็นตลอดจนการคบเพื่อน การเรียน การแต่งกาย เป็นเหตุให้อารมณ์ของวัยรุ่นไม่มั่นคง หงุดหงิด มีความรู้สึกไวและแสดงออกทันที เพราะยังไม่เป็นผู้ใหญ่โดยสมบูรณ์

๓. พัฒนาทางบุคลิกภาพและสังคม (personality & social development) วัยรุ่นจะมีความต้องการอย่างรุนแรงที่จะทำให้ตนเป็นที่ยอมรับนับถือของเพื่อนๆ และบุคคลในสังคม วัยรุ่นจะพยายามอย่างสุดความสามารถเพื่อเอาชนะใจเพื่อนฝูงดังจะสังเกตได้จากการแต่งตัวที่พิถีพิถันเป็นพิเศษ การเอาใจใส่ในกิจวัตรทำทางของตัวเองและบุคคล ในครอบครัวที่มากขึ้นเป็นพิเศษ ในบางกรณีวัยรุ่นต้องการให้ผู้ใหญ่ยอมรับว่าตนเป็นผู้ใหญ่ และจากการที่วัยรุ่นเป็นช่วงต่อระหว่างเด็กและผู้ใหญ่ ไม่ว่าจะเป็นลักษณะรูปร่าง สังคมหรือความคิดทำให้วัยรุ่นเกิดความสับสนในบทบาทหน้าที่ของตนบางครั้งวัยรุ่นอยากเป็นเด็กเพราะไม่ต้องรับผิดชอบอะไรแต่บางครั้งก็อยากเป็นผู้ใหญ่ที่มีอิทธิพลต่างๆในสังคม ความสับสนนี้ทำให้วัยรุ่นจับกลุ่มกันเองสร้างลักษณะเฉพาะกลุ่ม มีค่านิยมกลุ่ม จะเข้าหากกลุ่มเพื่อนซึ่งมักจะเป็นเพศเดียวกัน ซึ่งการเข้าหากกลุ่มเพื่อนนี้จะช่วยให้เกิดความอิสระจากครอบครัวและ ในขณะเดียวกันก็อาจถูกเพื่อนชักจูงให้ลองทำสิ่งทีอาจเป็นผลเสียต่อสุขภาพและอนาคต มีการศึกษาถึงผลของแรงกดดันชักจูงของเพื่อน (peer pressure) ในเด็กอายุ ๑๐-๑๔ พบว่า มากกว่าร้อยละ ๕๐ ของวัยรุ่นตอนต้นที่ถูกคำชักชวน และแรงทำทนายใจจากเพื่อน ได้ทดลองทำพฤติกรรมเสี่ยงซึ่งก่อให้เกิดอันตรายต่อสุขภาพ เช่น การสูบบุหรี่ การดื่มสุรา การใช้ยาเสพติด การขับรถด้วยความเร็วสูง เป็นต้น (จันทิตา พฤษพานานนท์, ๒๕๓๘: ๑๔๒ อ้างถึงใน สุนิตย์ พัวพันพัฒนา, ๒๕๔๗:๒๒)

๔. พัฒนาการด้านสติปัญญา (intellectual development) วัยรุ่นเป็นวัยที่มีพัฒนาการทางสติปัญญาที่ก้าวหน้าอย่างรวดเร็วสามารถคิดหาเหตุผลในด้านต่างๆเพื่อหาทางแก้ปัญหาได้อย่างมีประสิทธิภาพ วัยรุ่นจะมีความจำดี วิเคราะห์เหตุการณ์ต่างๆได้ดี ลักษณะการพัฒนาการทางสติปัญญาของวัยรุ่นพอสรุปได้ดังนี้

๔.๑ เป็นวัยแห่งการเรียนรู้จากสิ่งแวดล้อมและบุคคลรอบข้าง มีสมาธิดี มีการสังเกตลองกระทำหรือลองผิดลองถูกในการแก้ปัญหา เป็นวัยแห่งการสร้างจินตนาการและทัศนคติที่ดีงาม เช่น ทัศนคติทางประชาธิปไตย สังคม ค่านิยม

๔.๒ เป็นวัยแห่งการคิดอย่างมีเหตุผล มีความเชื่อมั่น มีระบบพิจารณาใคร่ครวญตามแนวที่เป็นของตนมีความสามารถเรียนรู้ทักษะต่างๆได้ดี เป็นวัยที่เหมาะสมในการศึกษาพัฒนาความสามารถทุกด้าน อีกทั้งยังเริ่มเข้าใจในสิ่งที่เป็นามธรรมได้ดีอีกด้วย

๔.๓ เริ่มคิดถึงอนาคตและรู้จักสำรวจตนเองว่าเหมาะสมสำหรับอาชีพใด มีวิธีตัดสินใจในการคบเพื่อน การเข้าสังคมและการเลือกคู่ครอง (สุชา จันท์เอม ,ม.ป.บ:๒๕-๒๖ อ้างถึงใน สุนิตย์ พัวพันพัฒนา , ๒๕๔๗:๒๒)

จะเห็นได้ว่าวัยรุ่นเป็นวัยที่มีการเปลี่ยนแปลงด้านสรีระจิตตะและสังคมแต่ยังขาดประสบการณ์ ความสามารถในการปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมและสังคม เนื่องจากวุฒิภาวะทางอารมณ์ยังไม่สมบูรณ์ ทำให้เกิดปัญหาในด้านการปรับตัวตามมา ลาซารัส(Lazaras,๑๙๖๗:๑๗-๑๘ อ้างถึงใน สุนิตย์ พัวพันพัฒนา,๒๕๔๗:๒๒) ได้ให้ทัศนะเกี่ยวกับเรื่องการปรับตัว (adjustment) ว่ามีจุดเริ่มต้นมาจากการปรับตัวทางชีววิทยาเรียกว่า adaptation ซึ่งเป็นความคิดพื้นฐานทางทฤษฎีวิวัฒนาการดาร์วิน ที่เชื่อว่าเผ่าพันธุ์ที่แข็งแรงเท่านั้นที่จะสามารถปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมต่างๆ และสามารถดำรงเผ่าพันธุ์อยู่ได้ นักจิตวิทยาได้ยืมเอาความคิดนี้มาใช้แล้วใช้คำว่า adjustment แทนคำว่า adaptation

นักจิตวิทยาหลายท่าน ได้ให้ความหมายของการปรับตัวไว้ เช่น พจนานุกรมทางพฤติกรรมศาสตร์ (Stephen, ๑๙๘๗:๕๐๒-๕๑๖ อ้างถึงในสุนิตย์ พัวพันพัฒนา,๒๕๔๗:๒๒) ได้ให้ความหมายของการปรับตัวว่า (๑) เป็นความสัมพันธ์ที่สอดคล้องระหว่างสภาพแวดล้อมกับความต้องการของตน ทั้งด้านร่างกายและจิตใจ (๒) เป็นการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่จำเป็น เพื่อตอบสนองความต้องการและความสัมพันธ์ที่กลมกลืนเช่นเดียวกับสภาพแวดล้อมColeman & Hammen (๑๙๘๑:๑๐๕-๑๑๐ อ้างถึงใน สุนิตย์ พัวพันพัฒนา ,๒๕๔๗:๒๓) กล่าวว่า การปรับตัวหมายถึง ผลของความพยายามของบุคคลที่พยายามปรับสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นแก่ตนเอง ไม่ว่าจะปัญหานั้นจะเป็นปัญหาด้านบุคลิกภาพ ด้านความต้องการ หรือ ด้านอารมณ์ ให้เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมจนเป็นสภาพการณ์ที่บุคคลนั้นสามารถอยู่ในสภาพแวดล้อมนั้นๆ ได้

Brown,Berrien และ Russel &Wells (๑๙๖๖:๕๒ อ้างถึงใน สุนิตย์ พัวพันพัฒนา,๒๕๔๗:๒๓) กล่าวว่า การปรับตัวหมายถึง การที่บุคคลสามารถปรับตัว ให้เข้ากับตนเองและโลกภายนอกได้อย่างมีประสิทธิภาพ ความพึงพอใจและความสามารถที่จะเผชิญและยอมรับความเป็นจริงของชีวิต

จากคำจำกัดความของการปรับตัวที่กล่าวมาแล้วข้างต้นพอสรุปได้ว่า การปรับตัวหมายถึง การปรับและการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของบุคคลให้สอดคล้องกลมกลืนกับสภาพแวดล้อมและความต้องการของตนเอง

วัยรุ่นเป็นวัยที่มีภาวะการปรับตัวสูง เนื่องจากต้องปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์ และประสบการณ์ใหม่ๆ เช่น การสร้างเอกลักษณ์ของตนเองและบุคลิกภาพ ทัศนคติ ค่านิยม การสร้างมิตรภาพ การพัฒนาการทางอารมณ์และสังคม นอกจากนี้ต้องปรับตัวให้เข้ากับสภาพสังคม และสภาพแวดล้อม

ที่เปลี่ยนแปลงไป ถ้าวัยรุ่นสามารถปรับตัวได้ดีก็จะสามารถดำรงชีวิตได้อย่างปกติสุข แต่วัยรุ่นส่วนใหญ่ มักมีปัญหาเกิดขึ้นมากมายในขณะที่ปรับตัว เนื่องจากประสบความล้มเหลวในการปรับตัว ทำให้เกิดปัญหาในลักษณะรุนแรงมากขึ้นจะทำให้เกิดปัญหามีพฤติกรรมที่รุนแรงเกี่ยวกับ ยาเสพติดให้โทษ อุบัติเหตุ การฆ่าตัวตาย และพฤติกรรมเสี่ยงทางเพศ ซึ่งล้วนเป็นปัญหาด้านพฤติกรรมที่มีผลต่อสุขภาพของวัยรุ่นทั้งสิ้น ดังนั้นวัยรุ่นเป็นวัยที่นับว่ามีความสำคัญต่อการพัฒนาพฤติกรรมสุขภาพ รวมทั้งการแก้ไขเปลี่ยนแปลงแนวความคิดที่ไม่ถูกต้อง เกี่ยวกับสุขภาพ ความเชื่อที่ผิดๆ เช่น คิดว่าเป็นลูกผู้ชายแสดงออกด้วยการสูบบุหรี่ ดื่มเหล้า เที่ยวหญิงบริการทางเพศ เล่นการพนัน ซึ่งพฤติกรรมดังกล่าวล้วนแล้วแต่มีโทษต่อสุขภาพทั้งสิ้น โดยเฉพาะการสูบบุหรี่ ดื่มสุรา เที่ยวหญิงบริการทางเพศ มีผลต่อสุขภาพทางกายอย่างเห็นได้ชัดเจน เช่น การเป็นโรคทางเดินหัวใจเรื้อรัง มะเร็งหรือโรคกระเพาะอาหาร และการติดเชื้อเอดส์จากการเที่ยวหญิงบริการทางเพศ (กองโรคเอดส์, ๒๕๓๘:๕ อ้างถึงใน สุนิตย์ พัวพันพัฒนา, ๒๕๔๗:๒๓) ฉะนั้น พฤติกรรมต่างๆ จึงเป็นพฤติกรรมเสี่ยงของวัยรุ่นทั้งสิ้น

สุทธิชา ปรีชารัตน์ (๒๕๓๓:๑ อ้างถึงใน เสถียร อัทภูมิ, ๒๕๔๙:๑๙) ได้ให้ความหมายของวัยรุ่นว่า เป็นวัยผู้ที่อายุ ๑๑-๒๐ ปี เป็นวัยที่กำลังเจริญเติบโตไปสู่วุฒิภาวะหรือเป็นวัยย่างเข้าสู่ความเป็นผู้ใหญ่ โดยถือเอาความพร้อมทางด้านร่างกายหรือภาวะสูงสุดของร่างกาย ซึ่งระยะนี้เป็นระยะที่ร่างกายมีความเจริญเติบโตของระบบอวัยวะ ผู้ชายเป็นระยะระหว่าง ๑๒-๒๐ ปี ผู้หญิงระยะระหว่าง ๑๐-๑๘ ปี

๒.๒.๒ ช่วงอายุของวัยรุ่น

สุชา จันท์ธอม (๒๕๔๐:๑๓๖ อ้างถึงใน เสถียร อัทภูมิ, ๒๕๔๙:๒๐-๒๒)

กำหนดช่วงอายุวัยรุ่นออกเป็น ๓ ระยะ คือ

๑. วัยรุ่นตอนต้น (Early Adolescence) เด็กหญิงจะมีอายุระหว่าง ๑๓-๑๕ ปี เด็กชาย มีอายุระหว่าง ๑๕-๑๗ ปี
๒. วัยรุ่นตอนกลาง (Middle Adolescence) เด็กหญิงจะมีอายุระหว่าง ๑๕-๑๘ ปี เด็กชายจะมีอายุระหว่าง ๑๗-๑๙ ปี
๓. วัยรุ่นตอนปลาย (Late Adolescence) เด็กหญิงจะมีอายุระหว่าง ๑๘-๒๑ ปี เด็กชายจะมีอายุระหว่าง ๑๘-๒๑ ปี

๒.๒.๒.๑ วัยรุ่นตอนต้น (อายุ ๑๒-๑๕ ปี)

ระยะนี้ความสัมพันธ์กับสังคม วัฒนธรรม และชีววิทยาของร่างกาย เด็กจะเข้าสู่วัยแตกหนุ่มสาวและมีการพัฒนาทางด้านร่างกายเกิดขึ้น นอกจากลักษณะทางเพศที่เกิดขึ้น เช่น ผู้ชายจะเริ่มมีหนวดเคราเสียงห้าว ร่างกายสูงใหญ่และมีขนที่รักแร้และที่หัวเหน่า เป็นต้น ยังมีการพัฒนาเกี่ยวกับหน้าที่ทางเพศในตัวตนๆนั้นด้วย และการพัฒนาทางเพศแต่ละเพศก็แตกต่างกันมาก การพัฒนาที่สำคัญของเด็กชายวัยนี้คือ การสามารถหลั่งน้ำอสุจิได้ และสิ่งนี้มีความเกี่ยวข้องโดยตรงกับสุขภาพทางเพศของเขา ภายในเวลา ๒ ปี ของระยะแตกหนุ่ม เด็กชายส่วนใหญ่จะมีประสบการณ์เกี่ยวกับความสุขสุดยอดทางเพศ และประสบการณ์นี้ทำให้เกิดความสำเร็จความใคร่ด้วยตนเอง ซึ่งจะเกิดบ่อยและสม่ำเสมอในวัยนี้ นอกจากการสำเร็จความใคร่ด้วยตนเองที่ตามลำพังไม่เกี่ยวข้องกับผู้อื่นในสังคม เขาอาจจะมิกิจกรรมทางเพศกับเพศตรงข้ามด้วย ทั้งๆที่ขาเกี่ยวข้องกับเพศเดียวกันเป็นอย่างมาก

สำหรับผู้หญิงการพัฒนาที่สำคัญของวัยนี้ คือ การมีประจำเดือน แต่เป็นสิ่งที่ผู้หญิงไม่ชอบ การที่เลือดออกมาเป็นระยะๆ ทำให้ความข้องใจเกี่ยวกับอวัยวะเพศของตนมากยิ่งขึ้น ทั้งยังเป็นเครื่องบอกว่าเขาจะสามารถตั้งครภได้ ถ้ามีการร่วมเพศ เพราะฉะนั้นเด็กผู้หญิงส่วนใหญ่ในวัยนี้จะหลีกเลี่ยงการสำรวจอวัยวะเพศของตัวเอง และสำเร็จความใคร่จนถึงจุดสุดยอดน้อยทางเพศมาก หรืออาจกระทำโดยบังเอิญเพียงครั้งเดียว ไม่บ่อยหรือสม่ำเสมอเหมือนผู้ชาย แต่อย่างไรก็ตามสังคมของเขาจะเหมือนเด็กผู้ชายคือสมาคมกันในหมู่เพศเดียวกัน

๒.๒.๒.๒ วัยรุ่นตอนกลาง (อายุ ๑๖-๑๘ ปี)

เป็นช่วงระยะที่มีการพัฒนาการเป็นตัวของตัวเองและพยายามจะออกจากความปกครองของผู้ใหญ่ เป็นระยะที่ ๒ เพศมีความใกล้ชิดกันในสังคมมากขึ้น เช่น การเรียนร่วมกันในโรงเรียนหรือในมหาวิทยาลัย สำหรับผู้ชายการสำเร็จความใคร่ก็ยังมียู่ และรักร่วมเพศก็ยังเห็นได้ชัด ในคนทุกระดับสังคม กิจกรรมทางเพศส่วนใหญ่ของเด็กหนุ่มในวัยนี้ คือการกอดจูบ ลูบคลำกันมากกว่าจะมีการร่วมเพศ ยกเว้นคนที่มีฐานะทางเศรษฐกิจต่ำหรือพวกกรรมกรส่วนใหญ่จะมีกิจกรรมการร่วมเพศเร็วกว่า เด็กหนุ่มบางคนอาจมีการร่วมเพศเร็วถ้าอยู่ในกลุ่มเพื่อนที่มีความสนใจเรื่องนี้มาก หรือมีนัดระหว่างชายหญิงบ่อย แต่ความสัมพันธ์จะเป็นไปไม่นานและมักจะดำเนินไปไม่ถึงขั้นแต่งงาน เพราะเขายังคิดว่าผู้หญิงที่ร่วมเพศก่อนแต่งงานไม่ใช่ผู้หญิงที่ดีการร่วมเพศครั้งแรกของเด็กหนุ่มวัยนี้มักจะร่วมเพศกับโสเภณีหรือหญิงที่สำส่อนทางเพศ จากการศึกษาเมื่อไม่นานมานี้พบว่า ในปัจจุบันเด็กสาววัยนี้ประสบการณ์การร่วมเพศสูงกว่าเมื่อก่อน ในขณะที่เด็กหนุ่มวัยนี้น้อยลง

การที่หนุ่มสาววัยรุ่นเริ่มมีความสัมพันธ์กับเพศตรงข้ามจะทำให้เกิดความขัดแย้งภายในจิตใจ ปัญหานี้มีปัญหามากกว่าเด็กหนุ่ม เพราะพ่อแม่จะเคร่งครัดในเรื่องนี้มาก ตัวเด็กเองก็จะรู้สึกสับสนว่าเขาควรวางตัวอย่างไร เพราะในขณะที่ร่างกายอยู่ในวัยสวยงามและดึงดูดเพศตรงข้าม เข้ากลับจะต้องไม่แสดงลักษณะเด่นของตัวเองออกมา ทั้งการที่เขาไปมีความสัมพันธ์กับเพศตรงข้ามทำให้เขาห่างเหินไปจากพ่อแม่และเพื่อเพศเดียวกันซึ่งทำให้เขายังพอใจที่จะมีความสัมพันธ์กับเพศตรงข้ามใกล้ชิดกันต่อไปอีกสำหรับในเด็กผู้ชายนั้นปัญหาเหล่านี้ดูจะมีความสำคัญน้อย เพราะทางครอบครัวมักจะให้เสรีภาพในเรื่องเพศมากกว่าเด็กหญิง และลักษณะอารมณ์ผู้ชายมักหนักแน่นกว่าเด็กหญิงอยู่แล้ว แต่อย่างไรก็ตามเด็กหนุ่มบางคนก็อาจถูกผลักดันให้มีกิจกรรมทางเพศมากเกินไปจากครอบครัวหรือเพื่อน โดนเฉพาะถ้าเข้ามามีอายุมากกว่าเพื่อนในกลุ่ม

๒.๒.๒.๓ วัยรุ่นตอนปลาย (อายุ ๑๘-๒๓ ปี)

เป็นวัยที่ร่างกายทุกส่วนเจริญเติบโตเต็มที่ เป็นระยะก่อนแต่งงาน ในระยะนี้เขาอาจจะคิดถึงความสัมพันธ์กับเพศตรงข้ามและเรื่องเพศของตนมากที่สุด สถานะเกี่ยวกับเพศของเขาเริ่มมีความเกี่ยวข้องกับสังคมและกฎหมาย โดยมีการแสดงออกอย่างเปิดเผยและมีการแต่งงานกันตามกฎหมาย การร่วมเพศก่อนแต่งงานอาจเกิดขึ้นได้ในระยะนี้ แต่ความผูกพันทางจิตใจของผู้ชายต่อคู่ร่วมเพศจะน้อยกว่าผู้หญิง ในระยะนี้ความสัมพันธ์ทางเพศของผู้ชายจะมาก แต่ส่วนใหญ่จะไม่มีใครมีความรู้สึกจริงจังจนถึงขั้นแต่งงาน และการที่เขามีความสัมพันธ์ทางเพศมากก็อาจทำให้เกิดปัญหาทางเพศ โดยเฉพาะโรคที่เกี่ยวกับสมรรถภาพ นอกจากนี้ก็อาจมีความขัดแย้งภายในจิตใจเกี่ยวกับผู้หญิงที่เขาจะเลือกเป็นคู่ครองว่าคนไหนดีคนไหนไม่ดีอีกด้วย ยิ่งถ้าเขามีปัญหาการสำเร็จความใคร่ด้วยตนเองมาก่อน ก็จะทำให้ปัญหาทางเพศมีมากขึ้น สำหรับผู้หญิงที่เป็นคู่ร่วมเพศ เมื่อเธอมีความ

มั่นใจในผู้ชายมากขึ้น เธอจะเริ่มคิดถึงการมีความสุขทางเพศ และสิ่งที่จะสร้างปัญหาให้กับผู้ชายหลายคน คือเขาจะกังวลว่าจะทำให้ผู้หญิงมีความสุขทางเพศได้อย่างไร สำหรับในผู้หญิงที่มีความสัมพันธ์ทางเพศ ก่อนสมรสจะทำให้เกิดความกังวลเกี่ยวกับการตั้งครรภ์และเกี่ยวกับชื่อเสียงของตนเองด้วยโดยเฉพาะ ถ้าความสัมพันธ์นั้น จะดำเนินไปไม่ถึงขั้นแต่งงาน

สำหรับการรู้จักตนเองนั้นคือการพยายามดูตัวเองและรู้จักวิจารณ์ตนเองแต่ไม่บ่อยนัก บางครั้งยอมรับความขี้เกียจของตนเอง พยายามเปรียบเทียบกับคนอื่น และปรับตัวตามให้ได้สมดุล พัฒนาการทางด้านสติปัญญาในวัยรุ่นตอนต้นพัฒนาการเป็นไปอย่างรวดเร็วพัฒนาการเจริญจนถึงขีดสุดเมื่ออายุประมาณ ๑๖ ปี และค่อยๆ ลดลงหลังจากอายุ ๑๙-๒๐ ปี ลักษณะการพัฒนาการ ทางสติปัญญาของวัยรุ่นพอสรุปได้ดังนี้

๑. มีความจำดีมาก แต่มักไม่ค่อยใช้ความจำของตนเองให้เป็นประโยชน์ เนื่องจากต้องการใช้ความคิดในการแสดงความคิดเห็นในด้านต่างๆ กว้างขวาง โดยเฉพาะในเรื่องเกี่ยวกับผลประโยชน์ของสังคม ในวัยนี้ จะพยายามตัดสินใจว่าอะไรดีกว่า และสิ่งใดควรจะเป็นควรจะเป็นเกิดขึ้นในสังคม

๒. มีสมาธิ โดยเฉพาะเกี่ยวกับเรื่องที่ตนสนใจเป็นพิเศษก็จะพยายามศึกษาค้นคว้า โดยไม่มีการท้อถอยง่ายๆและมีความสามารถในการตั้งสมาธิควบคุมอารมณ์ของตนเองให้เหมาะสมกับกาลเทศะ

๓. ความคิดเจริญกว้างขวางไกลพยายามแสวงหาความรู้ใหม่ๆ เพื่อเพิ่มพูนความรู้ความสามารถของตนเอง เริ่มเข้าใจในความสวยงาม ความไพเราะ ความเจริญในด้านนี้แบบค่อยเป็นค่อยไป ไม่มีการเร่งให้เกิดขึ้นในวัยหนึ่งวัยใด โดยเฉพาะเด็กที่ฉลาดอาจเจริญดีกว่าเด็กโง่

๔. มีจินตนาการมากมักชอบนั่งฝันวาดวิมานอยู่ในอากาศคนเดียวเป็นเวลานานๆ ความฝันมักจะเกิดจากเพศตรงข้าม ความรัก ความสำเร็จ ในชีวิตในอนาคตของตนเอง โดยอยากเป็นอย่างนั้นอย่างนี้แล้วแต่ใจปรารถนา ความนึกฝันดังกล่าวนี้ถ้าไม่ได้รับคำแนะนำให้ถูกทางหรือเพิกเฉยละเลยแล้วก็จะทำให้วัยรุ่นเกิดความฉลาดไม่กล้าที่จะเผชิญกับอุปสรรคในชีวิตก่อให้เกิดการเกลียดชังสังคม แต่ถ้าวัยรุ่นได้รับการแนะนำที่เหมาะสมแล้ว ก็จะเป็นการช่วยส่งเสริมการสร้างบุคลิกภาพของวัยรุ่นให้ดีขึ้น

๒.๒.๒.๔ พัฒนาการทางบุคลิกภาพและสังคม

พัฒนาการทางบุคลิกภาพและสังคม เป็นเรื่องใหญ่และสำคัญมากสำหรับวัยรุ่น ซึ่งจะมีการเป็นผู้ใหญ่ในอนาคต ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลรอบข้างมักมีอิทธิพลมากในการพัฒนาบุคลิกภาพของวัยรุ่น จากความสัมพันธ์ในครอบครัว ความสัมพันธ์กับเพื่อนเพศเดียวกัน และความสัมพันธ์กับเพื่อนต่างเพศ

๑) ความสัมพันธ์กับคนในครอบครัว ได้กล่าวมาแล้วว่า วัยรุ่นมักชอบแยกตัวอยู่ตามลำพังเพราะมีความวิตกกังวลต่อการเปลี่ยนแปลงของร่างกาย อารมณ์ และความคิด จึงทำให้มีผลกระทบต่อการพัฒนาทางด้านสังคมอีกด้วย บางครั้งมีความต้องการที่จะเป็นอิสระจากครอบครัว มีความต้องการรวมกลุ่มกับเพื่อนมากขึ้น จึงทำให้ไม่มีใครจะรวมกลุ่มกับสมาชิกในครอบครัว ถ้าบิดามารดาเข้าใจถึงการเปลี่ยนแปลงนี้ ก็อาจจะช่วยเหลือได้โดยอาจจะไม่ตำหนิติเตียนเขา จัดหาห้องให้เขาอยู่

ตามลำพัง จะได้ใช้ความคิดของตนเองอย่างเป็นอิสระ ซึ่งจะช่วยให้มากในการปรับตัวเข้ากับสังคมของเขา ในโอกาสต่อไป

๒) ความสัมพันธ์ระหว่างเพื่อนเพศเดียวกัน วัยรุ่นก็มักจะอยู่ในกลุ่มเพื่อนอายุรุ่นราวคราวเดียวกัน เพศเดียวกัน มีรสนิยมเหมือนกัน เพื่อจะได้เอาไว้คบหาสมาคมพูดคุย สังสรรค์กัน เพื่อนๆ ในกลุ่มมีอิทธิพลต่อความประพฤติได้มาก ไม่ว่าจะเป็นลักษณะการพูด กิริยาท่าทางและการแต่งกาย จะพยายามเลียนแบบกันจนเป็นสัญลักษณ์ประจำกลุ่ม

๓) ความสัมพันธ์ระหว่างเพื่อนต่างเพศ วันรุ่นระยะต้นๆ แม้ว่าจะเริ่มคบกับเพศตรงข้าม แต่ส่วนใหญ่ก็จะสมาคมในหมู่เพศเดียวกัน แต่พอเข้าสู่ระยะวัยรุ่นตอนปลายความสนใจในเพศตรงข้ามจะค่อยๆ มากขึ้น ทำให้วัยรุ่นคบเพื่อนเพศเดียวกันน้อยลง โดยเลือกคบเพื่อนที่สนิทเพียงไม่กี่คนเท่านั้น

การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างเพื่อนต่างเพศนั้น เนื่องจากวัยรุ่นยังไม่มีประสบการณ์ จึงก่อให้เกิดความกังวลใจเป็นอย่างมาก บางครั้งก็แสดงพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมไม่น่าดู ความสัมพันธ์กับเพื่อนต่างเพศ มีทั้งในสภาพที่เป็นเพื่อนฝูงชอบคบชอบพอกันธรรมดา และในด้านความสัมพันธ์ในฐานะคนรัก ผู้ใหญ่ไม่ควรห้ามให้เด็กหญิงและเด็กชายคบหาสมาคมกัน แต่ควรแนะนำให้ประพฤติซื่อสัตย์ และกันและเหมาะสม ถ้าผู้ใหญ่กีดกันมากเกินไปความกดดันก็เกิดขึ้นอาจผลักดันให้เกิดความประพฤติไปในทางที่ผิดได้ และว่ากันตามความเป็นจริงแล้วความรักระยะวัยรุ่นแม้จะดูรุนแรงเอาจริงเอาจังแต่โดยทั่วไปมักไม่ค่อยแน่นอน วันรุ่นรู้สึกมากมายแต่วันรุ่งขึ้นอาจรู้สึกเกลียดอย่างมากมายก็ได้

สำหรับการพัฒนาการทางด้านบุคลิกภาพระยะนี้ถือว่าเป็นระยะที่มี Secondary Identification หมายความว่า วัยรุ่นจะพยายามไขว่คว้าเลือกเฟ้นลักษณะจากบุคคลภายในครอบครัว จากบิดามารดาและบุคคลนอกครอบครัว ซึ่งเป็นบุคคลที่มีชื่อเสียงเป็นที่นิยมตามความคิดของวัยรุ่น แล้วจะเอามาเลียนแบบเพื่อให้เกิดความเป็นเอกลักษณ์ (Sense of Identity) เป็นแบบฉบับของตัวเองและถือปฏิบัติต่อไป

จากที่กล่าวมาข้างต้น พอสรุปได้ว่า วัยรุ่นเป็นช่วงระหว่างชีวิตวัยเด็กกับวัยผู้ใหญ่ เป็นวัยที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างมาก ทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจ และสติปัญญา ทางร่างกายมีการเปลี่ยนแปลงอย่างมากเกี่ยวกับขนาดและรูปร่าง ทางจิตใจก็มีการเปลี่ยนแปลงทางอารมณ์เพศ ความรู้สึกเกี่ยวกับตนเอง ความต้องการเป็นอิสระและความต้องการมีความผูกพันใกล้ชิดกับเพศตรงข้าม เยาว์ปัญญา ก็เช่นกันมีการพัฒนาอย่างมากวัยรุ่นสามารถคิดอย่างมีเหตุผล มีความคิดลึกซึ้ง มีความคิดรวบยอดและมีอุดมการณ์ (โสภภาพรรณ เพียงเพิ่ม, ๒๕๔๑:๑๖ อ้างถึงใน เสถียร อัทธุมิ, ๒๕๔๙:๒๖)

วัยรุ่นเป็นวัยแห่งการศึกษาค้นคว้า ปรับตัว มีการพัฒนาบุคลิกภาพผ่านช่วงวัยต่างๆ มาได้ด้วยดี เพื่อเข้าสู่การมีเอกลักษณ์แห่งตน หรือมีความเป็นตัวของตัวเอง ส่วนหนึ่งของการพัฒนาเอกลักษณ์แห่งตนของวัยรุ่น คือ การพัฒนาเอกลักษณ์ทางเพศ (Gender Identity) โดยวัยรุ่นได้พยายามวางตัวให้เหมาะสมกับเพศของตนเอง

๒.๓. แนวคิดเกี่ยวกับครอบครัว

ครอบครัว คือ กลุ่มคนที่มีความเกี่ยวพันกันทางสายโลหิต มีหน้าที่ในการให้กำเนิดบุตร ปลูกฝังอบรมให้สามารถอยู่ร่วมกับสังคมได้ คุ้มครองผู้อยู่ร่วมครอบครัวตามหลักกฎหมาย จารีต

ประเพณี และเป็นแบบอย่างให้สมาชิกในครอบครัวได้ปฏิบัติตาม นอกจากนี้ นั้นครอบครัวยังเป็นผู้เสริมสร้างลักษณะนิสัย อธิษาศัย ความอดทน อ่อนแอ ความฉลาด ที่เป็นคุณสมบัติทั้งทางร่างกาย และจิตใจอีกด้วย (บุญลือ วันทายนต์, ๒๕๒๕, หน้า ๔๑)

ลักษณะทั่วไปของครอบครัวสมัยใหม่ในสังคมเมือง โดยเฉพาะในกรุงเทพมหานคร มีลักษณะดังนี้ (๑) เป็นครอบครัวเดี่ยวหรือครอบครัวสมัยใหม่ (๒) ความผูกพันระหว่างสมาชิกของครอบครัวเสื่อมคลายลง (๓) สมาชิกในครอบครัวมีอิสระมากขึ้น โดยหญิงชายมีสิทธิเท่าเทียมกัน (๔) นิยมความสะดวกสบายต่าง ๆ เพื่อสนองความต้องการในการดำรงชีพ (๕) มีการออกไปประกอบอาชีพนอกบ้านมากขึ้น (๖) มีองค์การและสถาบันต่าง ๆ มาทำหน้าที่ทางสังคมประกิตแทนครอบครัว (๗) โอกาสที่จะสังสรรค์กับสมาชิกในครอบครัวไม่ค่อยมี (๘) สมาชิกมักให้ความสนใจสังคมนอกบ้านมากกว่าในบ้าน (๙) ลดค่านิยมทางศาสนา วัฒนธรรม จารีตประเพณี (บุญลือ วันทายนต์, ๒๕๒๕, หน้า ๘๗-๘๘)

วิธีการอบรมสั่งสอนที่ไม่เหมาะสมจึงเป็นสาเหตุสำคัญอีกสาเหตุหนึ่งที่ทำให้นักเรียนหันไปหาสิ่งชดเชยอื่นที่สามารถสนองความต้องการของเขา เช่น บางคนหันไปมั่วสุม คบเพื่อนนอกบ้าน บางคนหันไปหายาเสพติด หรือสิ่งเสพติดชนิดอื่น ๆ หรือการเล่นเกมส์ออนไลน์ อันเป็นผลเสียต่อสุขภาพกาย และสุขภาพจิตตามมา

รูปแบบการสื่อสารภายในครอบครัว

ผู้เชี่ยวชาญการศึกษาวิจัยสาขาการสื่อสารภายในครอบครัว ได้แบ่งรูปแบบการสื่อสารภายในครอบครัว ออกเป็น ๓ รูปแบบ ดังนี้ (Kantor & Lehr, ๑๙๗๖, pp. ๗๗-๘๑)

๑. การสื่อสารในครอบครัวแบบปิด คือ ครอบครัวที่มีวิธีการเลือกสารในครอบครัวที่เข้มงวด มีการกลั่นกรองประเด็นการสนทนา ตลอดจนข่าวสารที่ผ่านสื่อต่าง ๆ เพื่อให้เป็นไปตามบรรทัดฐานของครอบครัว ในครอบครัวแบบนี้จะมีการวางระเบียบในเรื่องเวลาไว้อย่างเคร่งครัดมีตารางเวลาสำหรับกิจกรรมต่าง ๆ ในชีวิตประจำวัน และทุกคนต้องรักษา

ข้อดีของครอบครัวแบบปิด ก็คือ การใช้วินัยควบคุมพฤติกรรมทำให้สมาชิกรู้สึกมั่นคงและปลอดภัย นอกจากนี้ยังมีการจัดสรรการใช้ทรัพยากรในครอบครัวอย่างรอบคอบ ส่วนข้อเสีย คือ ทำให้สมาชิกไม่มีอิสระอย่างเต็มที่ ดำเนินกิจวัตรประจำวันอย่างเต็มไปด้วยข้อกำหนด

๒. การสื่อสารภายในครอบครัวแบบเปิด คือ ครอบครัวที่สมาชิกแต่ละคนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจความเป็นไปต่างๆ ในครอบครัวสูง ประเด็นต่างๆ ที่นำมาพูดคุยสามารถถกเถียงกันได้ โครงสร้างอำนาจภายในครอบครัวไม่ตายตัว สมาชิกมีสิทธิ์ที่จะเสนอร่วมตัดสินใจและดำเนินการได้ ครอบครัวแบบเปิดมีการติดต่อสื่อสารกับบุคคลภายนอกมาก จึงรับอิทธิพลจากภายนอกอยู่เสมอ และไม่มีกีดกันข้อมูลข่าวสารจากสื่อต่าง ๆ

ข้อดีของครอบครัวแบบเปิด คือ สมาชิกมีสิทธิ์ที่จะปรับความต้องการของตนเองให้เข้ากับครอบครัว เปิดโอกาสให้สมาชิกได้พัฒนาทั้งอารมณ์ สังคม และสติปัญญา เพราะใช้วิธีสื่อสารเพื่อโน้มน้าวใจ และยึดเสียงข้างมาก ส่วนข้อเสีย คือ แยกแยะง่าย ไม่ปรองดองกัน เพราะสมาชิกต่างยึดมั่นในความคิดของตน

๓. การสื่อสารในครอบครัวแบบปล่อย คือ ครอบครัวที่สมาชิกแต่ละคนสามารถทำตามที่ต้องการ มีการเปลี่ยนแปลงกฎระเบียบต่าง ๆ อยู่เสมอ มีการติดต่อสื่อสารกับบุคคลภายนอกสูง และรับอิทธิพลจากภายนอกตามอริยาศัยของสมาชิกแต่ละคน

ข้อดีของครอบครัวแบบปล่อย จึงให้โอกาสสมาชิกที่จะดำเนินชีวิตอย่างเสรีภาพ สร้างสรรค์ ส่วนข้อเสีย คือ เด็ก ๆ อาจถูกปล่อยปละละเลย ไม่ได้รับการเอาใจใส่อย่างเพียงพอ จึงเป็นสาเหตุให้ครอบครัวแตกแยกง่าย

ครอบครัวมีอิทธิพลต่อการเลี้ยงดูนักเรียนอย่างยิ่ง ครอบครัวที่อบอุ่น ผู้ปกครองมีความเข้าใจความต้องการของนักเรียน ตลอดจนสามารถเป็นเพื่อนคู่คิด และเป็นที่ปรึกษาของบุตรได้ จะทำให้นักเรียนไม่มีพฤติกรรมหันไปหาสิ่งชดเชยนอกบ้าน ตรงข้ามกับครอบครัวที่แตกแยก อันเนื่องมาจากผู้ปกครองหย่าร้างหรือทะเลาะวิวาทกันมีผลกระทบต่อพัฒนาการของนักเรียนมาก ดังนั้น การวิจัยเรื่องความคิดเห็นของผู้ปกครองต่อการเล่นเกมออนไลน์ของนักเรียน ผู้วิจัยได้ใช้แนวความคิดเกี่ยวกับครอบครัวมาประกอบการศึกษา เนื่องจากเห็นว่าหากลักษณะครอบครัวใน และรูปแบบการสื่อสารภายในครอบครัวมีความแตกต่างกันย่อมมีผลต่อความคิดเห็นของผู้ปกครองต่อการเล่นเกมออนไลน์ของนักเรียนในลักษณะที่แตกต่างกัน และได้นำรูปแบบการสื่อสารภายในครอบครัวไปพัฒนาใช้ในรูปแบบสอบถามอีกด้วย

อายุ เป็นปัจจัยที่ทำให้คนมีความแตกต่างกันในเรื่องความคิดและพฤติกรรม สาเหตุที่แตกต่างกัน เนื่องจากคนที่ต่างวัยกันมีประสบการณ์ชีวิตแตกต่างกัน ทำให้มีทัศนคติ ความรู้สึกนึกคิดและพฤติกรรมที่แตกต่างกัน มีลักษณะการใช้สื่อมวลชนแตกต่างกัน เมื่อบุคคลมีอายุมากขึ้น จะมีโอกาสเปลี่ยนใจหรือถูกชักจูงใจน้อยลง นอกจากนี้อายุยังมีอิทธิพลต่อการเปิดรับสื่อตามความสนใจ ความเชื่อ หรือพฤติกรรมในการรับข่าวสาร เป็นการแสดงให้เห็นว่า หากผู้รับสารเป็นผู้ที่มีอายุน้อยก็มีโอกาสที่จะถูกโน้มน้าวใจไปตามสื่อ เช่น กลุ่มผู้เล่นเกมออนไลน์ที่เป็นนักเรียน ในกลุ่มคนที่เล่นเกมออนไลน์ มีช่วงอายุที่ต่างกันและหลายระดับวุฒิภาวะของแต่ละคน ทัศนคติ ความรู้สึกนึกคิดและพฤติกรรม จึงมีความแตกต่างกัน รวมถึงความสนใจเกมออนไลน์ที่มีระดับความยากง่ายแตกต่างกันไปตามประสบการณ์ของแต่ละคน

เพศ เพศหญิงกับเพศชายมีความแตกต่างกันมากในเรื่องความคิด ค่านิยม และทัศนคติ เพราะวัฒนธรรมและสังคมกำหนดบทบาทและกิจกรรมของเพศไว้ต่างกัน ความแตกต่างทางเพศ ทำให้บุคคลมีพฤติกรรมการติดต่อสื่อสารที่ต่างกัน เพศหญิงมีแนวโน้มและความต้องการในการรับส่งข่าวสารมากกว่าเพศชาย ส่วนเพศชายจะมีความต้องการสร้างความสัมพันธ์อันดีจากการรับข่าวสารควบคู่ไปด้วย

สถานะทางเศรษฐกิจและสังคม ได้แก่ อาชีพ รายได้ เชื้อชาติ ตลอดจนภูมิหลังของครอบครัว เป็นปัจจัยที่ทำให้คนมีวัฒนธรรม ประสบการณ์ ทัศนคติ ค่านิยม เป้าหมาย และพฤติกรรมที่ต่างกันไป ผู้ที่มีรายได้สูงมักจะใช้สื่อมวลชนมาก และมักใช้สื่อมวลชนในการแสวงหาข่าวสารที่หนัก ๆ เช่น ข่าวการเมือง ข่าวเศรษฐกิจ ข่าวสังคม เป็นต้น อาชีพและรายได้ เป็นปัจจัยกำหนดความต้องการ ความเป็นอยู่ ความคิดเห็น และพฤติกรรมต่าง ๆ ของบุคคลนั้น บุคคลที่มีรายได้สูงจะรับสื่อหลากหลายประเภทกว่าบุคคลที่มีรายได้ต่ำ กลุ่มที่เล่นเกมจะเป็นกลุ่มเฉพาะ เช่นอยู่ในช่วงของการนิยมเกมชนิดใดชนิดหนึ่ง เช่นเกมประเภทกีฬา การต่อสู้ การวางแผน เป็นต้น

การศึกษา ทำให้บุคคลเกิดความคิด ความต้องการ อุดมการณ์ที่ต่างกัน บุคคลที่มีการศึกษาสูงจะสนใจข่าวสารเพราะเป็นผู้รับสารที่ดี และมีความรู้กว้างขวาง จึงมีความเข้าใจสารได้ดี และลึกซึ้งกว่า

เกมแต่ละประเภทจะมีตามบริษัทหรือประเทศที่คิดค้นเกมนั้นแตกต่างกันไป ผู้เล่นอาจมีความสามารถด้านภาษาสามารถเลือกเล่นเกมที่ตนสนใจหรือสามารถเข้าใจภาษานั้นตามประสบการณ์ของแต่ละคนเพื่อความสนุกและเพลิดเพลิน

ภูมิลำเนา ที่อยู่อาศัย จะเกี่ยวข้องกับสถานภาพทางเศรษฐกิจ การเมือง และวัฒนธรรมท้องถิ่น ทำให้บุคคลที่อยู่ในพื้นที่แตกต่างกันมีทัศนคติและพฤติกรรมที่แตกต่างกัน การศึกษาครั้งนี้จากผู้ปกครองของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๔-๖ ของโรงเรียนในสังกัดกรุงเทพมหานคร มี ๕ โรงเรียน แบ่งเป็น ๕ เขต ดังนี้ (๑) เขตดุสิต คือ โรงเรียนเบญจมบพิตร (๒) เขตลาดพร้าว คือ โรงเรียนวัดลาดพร้าว (๓) เขตบางกะปิ คือ โรงเรียนวัดเทพศิลา (๔) เขตจตุจักร คือ โรงเรียนวัดเสมียนนารี (๕) เขตบางแค คือ โรงเรียนวัดราชบุรุษบำรุง

แนวคิดเรื่องลักษณะประชากร ปัจจัยเกี่ยวกับผู้รับสารที่แต่ละบุคคลมีความแตกต่างกัน ผู้วิจัยนำมาใช้เป็นกรอบในการศึกษาเพื่อชี้ให้เห็นถึงความแตกต่างของผู้รับสาร ทั้งด้านอายุ เพศ สถานะทางเศรษฐกิจและสังคม การศึกษา และภูมิลำเนา ย่อมส่งผลต่อความคิดเห็น ทัศนคติ และค่านิยมต่อการเล่นเกมออนไลน์ของนักเรียนที่แตกต่างกัน ซึ่งจะส่งผลต่อการแสดงความคิดเห็นของผู้ปกครองของนักเรียนที่มีต่อการเล่นเกมออนไลน์

๒.๔ แนวคิดเกี่ยวกับอิทธิพลของสื่อสารมวลชน

๒.๔.๑ ความหมายของสื่อสารมวลชน

สื่อสารมวลชน หมายถึง การสื่อสารที่มุ่งไปสู่ผู้รับสารจำนวนมาก ซึ่งมีความแตกต่างกันและไม่เป็นที่รู้จักของผู้ส่งสาร สารถูกส่งไปยังประชาชนทั่วไป เพื่อให้ประชาชนรับสารได้รวดเร็วในเวลาเดียวกัน และสารนั้นมีลักษณะที่ไม่ยั่งยืน โดยอาศัยสื่อมวลชนเป็นสื่อ ผู้ส่งสารมักจะเป็นหรือดำเนินกิจการภายใต้องค์การที่สลับซับซ้อน ซึ่งมีค่าใช้จ่ายมหาศาล (Wright, ๑๙๗๕ : ๘ อ้างถึงใน อภินิษฐานาเลาะห์ ๒๕๔๖ : ๖)

ส่วนคำว่า “สื่อมวลชน” ในพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๒๕ ได้ให้ความหมายเป็นคำนาม หมายถึง สื่อกลางที่นำข่าวและความรู้ไปสู่มหาชน เช่น หนังสือพิมพ์ วิทยุ โทรทัศน์ และภาพยนตร์ อย่างไรก็ตาม สื่อมวลชนอาจหมายถึงตัวบุคคล ได้แก่ นักหนังสือพิมพ์ นักจัดรายการวิทยุ ก็ได้

ณรงค์ สมพงษ์ (๒๕๔๓:๑๔ อ้างถึงใน อภินิษฐานาเลาะห์ ๒๕๔๖:๗) กล่าวว่า “สื่อมวลชน” เป็นตัวกลางในการนำข่าวสารผ่านไปยังกลุ่มเป้าหมายที่เป็นมวลชนซึ่งมีอำนาจไม่แน่นอน สื่อมวลชน ถือเป็นสถาบันที่มีจุดมุ่งหมายเพื่อการเผยแพร่ข่าวสารไปสู่มวลชนตลอดจนในอาณาบริเวณกว้างขวางในเวลาไล่เลี่ยกัน หรือในเวลาเดียวกันโดยใช้วิธีการสื่อสารด้วยสื่อเมื่อพูดถึงสื่อมวลชนโดยทั่วไปจะหมายถึง หนังสือพิมพ์ วิทยุ โทรทัศน์ ภาพยนตร์ หรืออื่นๆ ที่มุ่งเน้นการส่งข่าวสารไปยังมวลชน”

วรวิทย์ ฤทธิพิศ (๒๕๓๘:๑๓ อ้างถึงใน อภินิษฐานาเลาะห์ ๒๕๔๖:๗) กล่าวว่า “สื่อมวลชน” กับ “การสื่อสารมวลชน” จะมีข้อแตกต่างกันในแง่ที่ว่า “สื่อมวลชน” นั้น หมายถึง สื่อที่จะใช้ในการติดต่อส่งข่าวสารถึงมวลชน อันได้แก่ หนังสือพิมพ์ วิทยุ โทรทัศน์ ภาพยนตร์หรืออาจรวมถึงตัวบุคคลที่เป็นสื่อมวลชนและ “สื่อมวลชน” จะหมายถึงกระบวนการ หรือกรรมวิธีการส่งข่าวสาร

ไปสู่มวลชนจำนวนมากที่อาศัยสื่อมวลชนเป็นเครื่องมือคำว่า “สื่อมวลชน” (Mass Communication) คณะกรรมการราชบัณฑิตยสถาน ก็ได้อนุมัติให้ใช้คำทั้งสองแทนกันได้

ดังนั้นเราจึงสรุปได้ว่า สื่อมวลชน หรือบางครั้งเรียกว่าสื่อสารมวลชนเป็นสื่อกลางในการนำข้อมูลข่าวสารจากผู้ส่งสาร ผ่านช่องทางการสื่อสารไปยังผู้รับสารมวลชนในเวลาอันรวดเร็ว หรือในเวลาเดียวกัน

๒.๔.๒ คุณลักษณะของสื่อสารมวลชน

กาญจนา แก้วเทพ (๒๕๔๑:๔๘-๔๙ อ้างถึงใน อภินิษฐา นาเกาะที่ ๒๕๔๖:๗) เมื่อเวลาที่เราใช้คำว่า “สถาบันสื่อสารมวลชน” นั้น มักมีนัยยะในทางที่เป็นนามธรรมและมีขอบเขตกว้างขวาง กล่าวคือ จะรวมเอาสื่อทุกประเภท (สิ่งพิมพ์ ภาพยนตร์ โทรทัศน์ วิทยุ ฯลฯ) ที่อยู่ในทุกองค์กรและรวมกิจกรรมทุกอย่างของสื่อ ในตัวสถาบันสื่อสารมวลชนนี้ จะมีมิติทั้งด้านที่คงที่และด้านที่เปลี่ยนแปลง ตัวอย่าง เช่น แม้ว่าการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีจะดำเนินไปอย่างไม่หยุดยั้ง แต่ทว่าภารกิจหน้าที่ของหนังสือพิมพ์ก็ยังคงเป็นเช่นเดิม เป็นต้น

๒.๔.๓ ประเภทของสื่อมวลชน

เมื่อกล่าวถึงประเภทของสื่อมวลชนนั้น (ปรมะ สตะเวทิน, ๒๕๔๑:๕๘ อ้างถึงใน อภินิษฐา นาเกาะที่ ๒๕๔๖:๘) อาจจำแนกได้ ๒ ลักษณะคือ

๑. จำแนกตามเทคนิคการผลิตของสื่อ มีอยู่ ๒ ประเภท คือ

๑.๑ สื่อสิ่งพิมพ์ (Printed Media) เป็นสื่อที่อาศัยเทคนิคด้านการพิมพ์บนแผ่นกระดาษ โดยสร้างเป็นรูปเล่มในลักษณะต่างๆเช่น หนังสือพิมพ์ นิตยสาร เป็นต้น

๑.๒ สื่อประเภทกระจายเสียงและแพร่ภาพ (Broadcasting Media) เป็นสื่อที่ต้องอาศัยเทคนิคด้านอิเล็กทรอนิกส์มาช่วยแปลงภาพและหรือเสียงเป็นคลื่นวิทยุส่งกระจายออกไปและแปลงคลื่นวิทยุกลับเป็นภาพหรือเสียงให้ได้ยินทางวิทยุกระจายเสียง หรือได้ยินได้เห็นทางโทรทัศน์ เป็นต้น

๒. จำแนกตามคุณลักษณะของสื่อได้ ๕ ประเภท คือ

๒.๑ สื่อสิ่งพิมพ์ เป็นสื่อมวลชนประเภทแรกในโลกที่ใช้การพิมพ์ตัวอักษรลงในวัสดุต่างๆ ได้แก่ หนังสือพิมพ์ นิตยสารและหนังสือเล่ม การถ่ายทอดเนื้อหาสาระจะถ่ายทอดด้วยภาษาเขียน ซึ่งให้ผู้อ่านเห็นภาพหรือเกิดจินตนาการพร้อมๆ กับการถ่ายทอดข่าวสารความรู้

๒.๒ วิทยุกระจายเสียง เป็นสื่อในการสื่อสารที่แพร่หลายมากที่สุด ประชาชนไม่ว่าจะเป็นในชนบทหรือในเมือง ต่างก็มีเครื่องรับวิทยุกระจายเสียงทั้งยังไม่จำเป็นต้องอาศัยไฟฟ้า ดังนั้นจึงสามารถนำติดตัวไปได้ หรือมีอยู่ในรถยนต์เปิดรับฟังได้ในขณะเดินทาง ในแง่ของนักประชาสัมพันธ์วิทยุกระจายเสียงเป็นเครื่องมือที่สามารถใช้ในการเผยแพร่ข่าวสาร ได้โดยไม่ต้องเสียค่าใช้จ่าย หรือถ้าจะซื้อเวลาในการเผยแพร่ข่าวก็จะมีราคาถูกกว่าวิทยุโทรทัศน์มาก อย่างไรก็ตามการเตรียมรายการทางวิทยุกระจายเสียงนั้น ครอบคลุมถึงการเขียนต้นฉบับ การซ้อมพูด และซ้อมอ่าน ซึ่งอาจต้องมีความลำบากอีกระดับหนึ่ง

๒.๓ วิทยุโทรทัศน์ ถึงแม้โทรทัศน์จะได้พัฒนามาจากวิทยุกระจายเสียงก็ตาม แต่ก็เป็นการพัฒนาที่ได้รับความสำเร็จมาก ทั้งด้านการดึงดูดความสนใจ การให้ภาพความนิยมและมีความสำคัญมากต่อการรับข่าวสาร สาระ ความรู้ ความบันเทิงต่างๆ อย่างกว้างขวาง ดังนั้น ในปัจจุบัน

นักประชาสัมพันธ์จึงมุ่งที่จะให้ความสนใจในการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารของหน่วยงานผ่านโทรทัศน์กันมากขึ้น

๒.๔ ภาพยนตร์ เมื่อกล่าวถึงภาพยนตร์ อาจจำแนกออกได้เป็นภาพยนตร์ที่เป็นสื่อมวลชน คือ ภาพยนตร์ที่ฉายตามโรงภาพยนตร์ทั่วไป ภาพยนตร์ที่ฉายตามงานประเพณีต่างๆ ฉายกลางแจ้งและฉายภายใต้อาคารซึ่งบุคคลทั่วไปที่สนใจสามารถเข้าชมได้ ส่วนภาพยนตร์อีกประเภทหนึ่งเป็นภาพยนตร์ที่หน่วยงานสร้างขึ้นมา เพื่อเป็นเครื่องมือในการประชาสัมพันธ์โดยเฉพาะ มีการเผยแพร่แก่กลุ่มประชาชนเป้าหมายของหน่วยงาน ตามสถานที่ต่างๆ ภาพยนตร์ที่เป็นสื่อมวลชนนี้เป็นสื่อที่มีอิทธิพลมากที่สุดหนึ่ง ทั้งนี้ เพราะภาพยนตร์จะประกอบด้วยภาพ แสง สี เสียง และตัวอักษรที่เคลื่อนไหวได้เหมือนกับเหตุการณ์จริง ถูกสร้างตัดตอนผสมผสานเป็นเรื่องที่มีการลำดับขั้นตอนก่อนหลัง เป็นเรื่องที่น่าสนใจติดตามง่าย สามารถทำให้ผู้ชมมีความรู้ความเข้าใจอย่างละเอียด ให้ความทรงจำ ความประทับใจ สร้างทัศนคติและพฤติกรรมแก่ผู้ชมได้

๒.๕ สื่อคอมพิวเตอร์ ผนวกกับสื่ออิเล็กทรอนิกส์ หรือสื่อประสม ได้แก่ การนำเอาความสามารถจากคอมพิวเตอร์มาผสมผสานกับภาพและเสียง และข้อความที่เก็บไว้ในฐานข้อมูลมาใช้ในการเสนอข่าวสารของมนุษย์มากที่สุด ที่ได้รับการพัฒนาและนิยมเพิ่มขึ้นขณะนี้ คือ อินเทอร์เน็ต แต่ยังไม่นิยมใช้กันแพร่หลายในครัวเรือนเช่นสื่อประเภทอื่น

๒.๔.๔ บทบาทหน้าที่สื่อมวลชน

๒.๔.๔.๑ บทบาทหน้าที่สื่อมวลชน

Schramm (๑๙๖๔ อ้างถึงใน อภินิชฐา นาเลาะห์ ๒๕๔๖:๑๖) ได้สรุปบทบาทของสื่อมวลชนที่มีผลต่อการพัฒนาประเทศ ดังนี้

๑. สื่อมวลชนทำหน้าที่เป็นยาม รายงานเหตุการณ์ต่างๆที่เกิดขึ้น ให้กับประชาชนได้ทราบ ทั้งนี้เพราะสื่อมวลชนสามารถรายงานและแจ้งข่าวสารอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งเป็นหน้าที่ของสื่อมวลชนที่จะเป็นแหล่งสำคัญสำหรับกระจายข่าวสารเกี่ยวกับการพัฒนาประเทศ ไม่ว่าจะเป็นข่าวการเมือง เศรษฐกิจ รวมทั้งข่าวศิลปวัฒนธรรม ให้ประชาชนได้ทราบอย่างกว้างขวางในเวลาอันรวดเร็ว

๒. สื่อมวลชนทำหน้าที่ขยายทัศนวิสัยให้กว้างขวางยิ่งขึ้น สื่อมวลชนนำสิ่งที่ไม่เคยพบเห็น ไม่เคยได้ยินเข้ามาสู่ประสบการณ์ของประชาชน การสร้างประสบการณ์ดังกล่าวเท่ากับสื่อมวลชนได้ช่วยพัฒนาคุณลักษณะของการเข้าใจผู้อื่นหรือลักษณะเอาใจเขามาใส่ใจเรา ซึ่งช่วยให้เกิดความรู้สึกอยากมีส่วนร่วมในสังคม นอกจากนี้ สื่อมวลชนยังจัดอุปสรรคเกี่ยวกับระยะทาง และความโดดเดี่ยวห่างไกล สามารถนำประชาชนออกจากสังคมประเพณีไปสู่สังคมที่ทันสมัย สามารถนำสิ่งที่อยู่ห่างไกลให้เข้ามาใกล้ และสามารถทำให้การเปลี่ยนแปลงทางสังคมจากลักษณะแบบประเพณีเป็นแบบทันสมัยให้ง่ายขึ้น

๓. สื่อมวลชนสามารถเน้นหรือกำหนดความสนใจ สื่อมวลชนจะเป็นตัวกำหนดผู้รับสารด้านใดและอะไรบ้างนั้น เป็นการกำหนดของสื่อมวลชนเอง สื่อมวลชนจึงมีอิทธิพลต่อการสร้างความสนใจความสำคัญให้ประชาชนรับรู้เป็นการเลือกให้ประชาชนว่าอะไรควรทราบ อะไรควรพูด จึงเป็นประโยชน์ที่จะกำหนดความสนใจให้อยู่กับการพัฒนาได้

๔. สื่อมวลชนสามารถยกระดับความปรารถนา หรือความต้องการโดย สื่อมวลชนสามารถเสนอข่าวเกี่ยวกับสังคมที่พัฒนาแล้วให้ได้เห็น ได้ยิน ได้ฟัง ทำให้สังคมที่ด้อยการพัฒนาเกิดความต้องการ

ที่จะบรรลุมาตรฐานเช่นนั้นบ้าง ปัจเจกบุคคลจะเกิดความปรารถนาที่จะมีชีวิตที่ดีกว่าที่เป็นอยู่ และเต็มใจที่จะทำงานเพื่อบรรลุชีวิตที่ดีขึ้น

๕. สื่อสารมวลชนสามารถสร้างบรรยากาศที่ดี เอื้ออำนวยต่อการพัฒนา การให้ข่าวสารจำนวนมากหลากหลายทำให้ประชาชนเห็นโลกกว้างขึ้น สามารถกำหนดความสนใจของประชาชนให้อยู่กับการพัฒนา และยกระดับความต้องการของบุคคล นำไปสู่การสร้างบรรยากาศของข่าวสารที่เอื้ออำนวยต่อการพัฒนา โดยชี้ให้เห็นถึงวิธีการและชีวิตที่ทันสมัยในสังคมที่ก้าวหน้าทางธุรกิจ โดยการเผยแพร่ข่าวเกี่ยวกับการพัฒนาสังคมที่ห่างไกลโดยการถ่ายทอดข่าวสารเกี่ยวกับการเมือง เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรมของประเทศและของโลกทำให้สื่อสารมวลชนสามารถสร้างบรรยากาศทางปัญญา ซึ่งกระตุ้นประชาชนให้สำรวจดูสิ่งที่ตนทำในปัจจุบันและสิ่งที่ควรทำในอนาคต

๖. สื่อสารมวลชนสามารถช่วยเปลี่ยนแปลงทัศนคติที่ฝังลึก หรือการปฏิบัติที่ยึดถือกันมานานได้โดยอ้อม ทัศนคติหรือค่านิยมบางอย่างที่ถูกต้องเป็นความเชื่อผิดๆ ที่ยึดถือสืบต่อกันมาทำให้การพัฒนาเป็นไปโดยยากลำบาก สื่อมวลชนสามารถให้ข่าวสารที่ถูกต้องตามหลักวิชา ก็จะสามารถช่วยเปลี่ยนแปลงสิ่งเหล่านั้นได้เป็นการเสริมการใช้สื่อบุคคลในการพัฒนา

๗. สื่อมวลชนให้ข่าวสาร เพื่อนำมาเป็นเรื่องพูดคุยหรือปรึกษาหารือกัน โดยที่ใช้สื่อมากจะเป็นผู้รู้และมีข่าวสารมาก สามารถนำความรู้หรือข่าวสารเพื่อนำมาเป็นเรื่องพูดคุยปรึกษาหารือได้โดยผ่านบุคคล นับเป็นสิ่งสำคัญในการพัฒนา

๘. สื่อสารมวลชนสามารถให้สถานภาพของบุคคล การให้ข่าวสาร โดยการยกย่องหรือถูกเย้ยถึงโดยสื่อมวลชนเป็นการช่วยยกสถานภาพของปัจเจกดังกล่าวที่ว่า

สื่อมวลชนให้ชื่อเสียงและเพิ่มอำนาจแก่บุคคลโดยการยอมรับสถานภาพของบุคคลนั้น มีความสำคัญมากพอที่จะถูกคัดเลือกออกมาจากมวลชน จำนวนมากที่ต่างไม่รู้จักกันและแสดงให้เห็นว่าพฤติกรรม และความคิดเห็นของบุคคลที่ถูกคัดเลือกนั้น มีความสำคัญมากพอที่ประชาชนควรให้ความสนใจ”

๙. สื่อมวลชนทำให้ประชาชนเชื่อฟังและทำตามบรรทัดฐานของสังคม สื่อมวลชนมีภารกิจหน้าที่ในการเปิดเผยพฤติกรรมที่เป็นบรรทัดฐานของสังคม และพฤติกรรมที่เบี่ยงเบนไปจากทำนองคลองธรรม สื่อมวลชนจึงทำให้เกิดความเชื่อฟัง และสร้างบรรทัดฐานเกี่ยวกับพฤติกรรมในการพัฒนาได้

๑๐. สื่อมวลชนสามารถสร้างรสนิยมตามธรรมดาตามมนุษย์จะชอบสิ่งที่ได้ยินหรือและเมื่อสิ่งนั้นได้รับเป็นสิ่งที่ปรากฏทางสื่อมวลชน ได้รับการยกย่องจากสื่อมวลชนต่างๆ ก็จะนิยมชมชอบตามไปด้วย สื่อมวลชนจึงมีอิทธิพลต่อการสร้างรสนิยม

๑๑. สื่อมวลชนสามารถมีอิทธิพลต่อทัศนคติที่ไม่ฝังรากลึก สื่อมวลชนมีอิทธิพลต่อเรื่องที่ยังไม่ค่อยเป็นที่ทราบกันและต่อความคิดเห็นหรือความเชื่อที่ยังไม่พัฒนา จนกลายเป็นทัศนคติที่ฝังรากลึก ในการพัฒนาสื่อมวลชนจะช่วยเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของประชาชนหรือทิศทางทัศนคติที่เป็นอยู่ทั่วไป สามารถใช้สื่อชักจูงโน้มน้าวใจ ถ้าไม่ใช่ ทัศนคติยึดถืออย่างเหนียวแน่น

Harold D. Lasswell (๑๙๔๘ อ้างถึงใน อภินิษฐา นาเลาะห์ ๒๕๔๖:๑๘) ได้ให้แนวคิดในการศึกษาบทบาททางสังคมของสื่อมวลชน (Sociological Perspective of Mass Communication) โดยแบ่งหน้าที่ของสื่อมวลชนในสังคมออกเป็น ๓ ประการ คือ

๑. หน้าที่ในการพิทักษ์ไว้ซึ่งสิ่งแวดล้อม (Surveillance of the Environment) ซึ่งหมายถึงหน้าที่ในการสังเกต และการติดตามเอาใจใส่เหตุการณ์ หรือเรื่องราวที่เกิดขึ้นกับสภาพแวดล้อม ทั้งภายในและภายนอกสังคม เท่ากับหน้าที่เก็บรวบรวมและรายงานข่าว (New Reporting) หรือ การแจ้งข่าว (Informing) ที่ควรแก่การสนใจไปสู่สมาชิกในสังคมเพื่อให้ตระหนักถึงภัยอันตราย และมองเห็นโอกาสหรือช่องทางต่างๆ ที่มีอยู่ในสังคม

๒. หน้าที่ในการหาความสัมพันธ์ในส่วนต่างๆ ของสังคม (Correlation of the parts of Society) ซึ่งหมายถึงการทำหน้าที่ชี้แจงให้เข้าใจว่า มีส่วนใดในสังคมที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กับ เหตุการณ์หรือเรื่องราวที่เกิดขึ้น โดยการศึกษารายละเอียดของเหตุการณ์ และเรื่องราวอย่างรอบคอบ พร้อมทั้งทำหน้าที่ในการตีความและอธิบายความเข้าใจให้แก่สมาชิก ซึ่งเป็นการกระตุ้นให้มีปฏิกิริยา โต้ตอบเหตุการณ์หรือเรื่องราวที่เกิดขึ้น

๓ หน้าที่ในการถ่ายทอดมรดกของสังคมจากคนรุ่นหนึ่งไปยังอีกรุ่นหนึ่ง (Transition of the social Heritage) หมายถึง หน้าที่สืบทอดความคิดเห็น ความเชื่อ ค่านิยม และบรรทัดฐาน ทางสังคมจากสมาชิกของสังคมในช่วงยุคสมัยหนึ่งไปสู่สมาชิกในยุคสมัยต่อไป เพื่อเป็นการอบรมให้ สมาชิกใหม่ของสังคมได้เรียนรู้บทบาทและสถานภาพทางสังคม เป็นหน้าที่ด้านการให้การศึกษาลูกของ สื่อมวลชน

นิตดา พุทธรังค์ (๒๕๔๓:๓-๗) อ้างถึงใน อภินิษฐา นาเลาะห์ ๒๕๔๖:๒๒) ได้ จำแนกบทบาทของสื่อสารมวลชนไว้ ๔ ลักษณะ คือ

๑. บทบาทด้านสังคม

บทบาทของสื่อมวลชนที่มีต่อสังคมประเภทแรก คือ เป็นสื่อกลางให้คนในสังคมได้ ทราบข่าวสารความเคลื่อนไหวต่างๆ ภายในสังคมที่ตนเองอาศัยอยู่ร่วมกัน ตลอดจนความเคลื่อนไหว ของคนในสังคมอื่นๆ ที่แตกต่างกันออกไป ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยีและฐานะ ทางเศรษฐกิจของแต่ละประเทศในการที่จะเสนอบทบาททางด้านนี้ได้เร็วมากน้อยแค่ไหน เพียงไร

บทบาทประการที่สอง คือ การเป็นเวทีกลาง ให้คนในสังคมได้แสดงความคิดเห็น ความต้องการให้ปรากฏ ซึ่งจะทำให้ผู้มีหน้าที่เกี่ยวข้องหรือรับผิดชอบต่อประชาชนได้ทราบปัญหาของ ความกดดันต่างๆ เพื่อที่จะได้พยายามหาทางแก้ไขได้ ซึ่งบทบาททางด้านนี้สื่อมวลชนจะแสดงออกมากน้อย แค่ไหน เพียงไรขึ้นอยู่กับสังคม ประเพณี วัฒนธรรม และระบบการปกครองของแต่ละประเทศ

บทบาทประการที่สาม ซึ่งถือเป็นบทบาทที่สำคัญอีกด้านหนึ่ง คือการให้ความบันเทิง แก่สังคมในรูปแบบต่างๆ เพื่อเป็นการช่วยผ่อนคลายภาวะความตึงเครียดในชีวิตประจำวัน ซึ่งทุกคน เผชิญอยู่ เช่น ปัญหาการประกอบอาชีพ ปัญหาเศรษฐกิจ ปัญหาสิ่งแวดล้อม ตลอดจนปัญหาส่วนตัว ต่างๆ การบันเทิงมีส่วนช่วยคลายความตึงเครียดดังกล่าวได้ไม่มากนักน้อยนอกจากนี้ยังเป็นการช่วย ลดภาระและปัญหาสังคมได้อีกทางหนึ่ง

บทบาทประการที่สี่ คือ การสร้างค่านิยมใหม่ๆ ที่เหมาะสมกับสภาพการณ์ปัจจุบัน ขึ้นในหมู่ประชาชน เช่น ค่านิยมแห่งความยุติธรรมทางสังคม ค่านิยมแห่งความรับผิดชอบและวินัย ทางสังคม ฯลฯ ค่านิยมดังกล่าวจะช่วยทำให้สังคมมีความสงบสุข ทำให้ความขัดแย้งและความสับสนลด น้อยลง เพราะค่านิยมแห่งความยุติธรรมทางสังคมถ้ามีอยู่มากในหมู่ประชากร จะมีผลทำให้การเล่นพวก การสร้างอิทธิพล การใช้อำนาจอภิสิทธิ์ ฯลฯ เพื่อประโยชน์ส่วนตนและพรรคพวก โดยไม่คำนึงถึงผล

เสียหายแก่ส่วนรวม ตลอดจนการฉ้อราษฎร์บังหลวงน้อยลงไปด้วย ส่วนค่านิยมแห่งความรับผิดชอบ และวินัยทางสังคม ก็จะมีผลทำให้ สังคมนั้นมีความเป็นอยู่อย่างมีระเบียบ มีกฎเกณฑ์ และมีความสุข ซึ่งส่งผลต่อการพัฒนาสังคมนั้นมากขึ้น เช่น ค่านิยมในการอนุรักษ์ธรรมชาติ วัฒนธรรมประเพณีนิยม แห่งชาติ การรักษาความสะอาด การประหยัด การรักษาสาธารณสุขสมบัติ การเคารพต่อกฎหมาย กฎเกณฑ์ และระเบียบวินัยต่างๆในสังคม

๒. บทบาททางการเมือง

ระบบการเมืองของแต่ละประเทศจะเป็นตัวกำหนดว่า สื่อมวลชนจะต้องทำหน้าที่อะไร ทำเพื่อใคร คือ เนื้อหาที่สื่อมวลชนเสนอออกมานั้นจะสะท้อนให้เห็นว่า ประชาชนในประเทศนั้นมีความคิดอย่างไร มีค่านิยมเช่นไร เช่น เนื้อหาของสื่อมวลชนในประเทศสังคมนิยมจะสะท้อนให้เห็นถึงความคิด ในเรื่องการสร้างความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันทางการเมืองและการพัฒนาอุตสาหกรรมในประเทศ บทบาททางการเมืองของสื่อมวลชนก็ถูกระบบการเมืองของประเทศนั้นกำหนดว่า สื่อมวลชนในประเทศจะถูกใช้เพื่อวัตถุประสงค์อะไร ถูกควบคุมด้วยวิธีการใด ในขณะที่ประเทศทุนนิยมหรือเสรี ประชาธิปไตย สื่อมวลชนสามารถดำเนินกิจการตนเองได้อย่างเป็นอิสระ บทบาททางการเมืองของ สื่อมวลชนในกรปกครองในระบอบประชาธิปไตยนี้จะมีลักษณะเป็นกระเจงขาของรัฐบาล และ ขณะเดียวกันก็ทำหน้าที่ตรวจสอบการปฏิบัติงานของรัฐไปในตัวด้วย ดังเช่น รัฐบาลจำเป็นต้อง อาศัยสื่อมวลชนมาก เพราะสื่อมวลชนจะทำหน้าที่ส่งข่าวสารจากรัฐบาลไปสู่ประชาชน และใน ทำนองเดียวกันก็สะท้อนความคิดเห็นจากประชามาสู่รัฐบาล ทำให้รัฐบาลสามารถวางนโยบายในการ ดำเนินงานต่างๆได้ตามความต้องการของประชาชนอย่างถูกต้อง

นอกจากนี้รัฐบาลยังมีความจำเป็นต้องใช้สื่อมวลชนเพื่อการประชาสัมพันธ์ โดยมี วัตถุประสงค์เพื่อสร้างความสามัคคี ความเข้าใจอันดีระหว่างคนในชาติ ตลอดจนส่งเสริมความสัมพันธ์อัน ดีกับต่างประเทศ เพื่อรักษาเสถียรภาพของรัฐบาลเองด้วย ดังนั้นบทบาทของสื่อมวลชนทางการเมือง ในระบอบประชาธิปไตยก็คือ เป็นสื่อกลางติดต่อระหว่างรัฐบาลกับประชาชน

๓. บทบาททางด้านเศรษฐกิจ

บทบาทของสื่อมวลชนทางด้านเศรษฐกิจมีมากมายสื่อมวลชนจะเป็นแหล่งแนะนำ ให้ประชาชนรู้จักกับการผลิตใหม่ๆ ตลอดจนช่องทางของอาชีพต่างๆ ทำให้คนสามารถปรับตัวเองให้ก้าวหน้า อยู่เสมอ ในปัจจุบัน สื่อมวลชนจะเสนอความเคลื่อนไหวต่างๆในทางเศรษฐกิจ เช่น แนวโน้มการลงทุนใน ด้านต่างๆ ภาวะตลาดการค้า ความต้องการของผู้บริโภคตลอดจนการพาณิชย์ การเกษตรและยิงประเทศ ที่มีการประกอบอาชีพทางด้านอุตสาหกรรมและการค้าเป็นหลัก สื่อมวลชนย่อมสำคัญเป็นเงาตามตัว การสนองตอบของสื่อมวลชนในด้านการพัฒนาเศรษฐกิจ จึงนับว่า มีความจำเป็นอย่างยิ่งในสังคมที่ กำลังพัฒนาและสังคมที่พัฒนาแล้ว ทั้งในด้านอุตสาหกรรมและเกษตรกรรม เช่น

๓.๑ บทบาทในการช่วยส่งเสริมด้านการค้า สื่อมวลชนจะทำหน้าที่เสนอ ข้อมูลข่าวสาร และรูปแบบของสินค้า ผลิตภัณฑ์รวมทั้งการบริการอื่นๆ ต่อมาวลชนให้ทราบถึง สินค้าอื่นๆ ซึ่งส่วนมากจะออกมาในรูปของการโฆษณาประชาสัมพันธ์

๓.๒ บทบาทในการช่วยส่งเสริมในด้านการลงทุน นอกจากจะเป็นสื่อกลาง ในการถ่ายทอดข้อมูลข่าวสารทางการตลาดในรูปแบบของข่าวสารการโฆษณา ประชาสัมพันธ์ เพื่อให้เกิดผลทางการค้าแล้วสื่อมวลชนยังได้เสนอให้ทราบถึงความเคลื่อนไหวในการลงทุนอีกด้วย

๔. บทบาททางการศึกษา

ความสำคัญต่อสื่อมวลชนที่มีผลต่อการพัฒนาคุณภาพของประชาชนก็คือ การให้การศึกษานี้ ได้แก่ การให้ความรู้เทคนิคในด้านต่างๆ แก่มวลชน หรือทำหน้าที่ให้การศึกษานานาชาติที่เป็นประโยชน์ แก่มวลชนในสังคม การให้ความรู้รอบตัว และวิทยาการหรือประสบการณ์ใหม่ๆ รวมทั้งการให้ความรู้ด้านการเมือง เศรษฐกิจและสังคม เป็นต้น ดังนั้น บทบาทของสื่อมวลชนในการให้การศึกษานี้แก่ประชาชนจึงมีลักษณะที่แตกต่างไปจากการศึกษาในโรงเรียนหรือสถาบันการศึกษาต่างๆ ในแง่ที่ การให้การศึกษานี้ทางสื่อมวลชนเป็นการถ่ายทอดความรู้ข่าวสารที่ง่าย ตรง และรวดเร็ว โดยผู้รับไม่ต้องมีทักษะพิเศษอะไรเลย ในการที่จะรับรู้สิ่งที่เห็นและได้ยิน นับว่าเป็นการช่วยยกระดับการศึกษาของประชาชนที่ไม่มีโอกาสศึกษาในโรงเรียน หรือในสถาบันให้สูงขึ้น และสามารถนำความรู้ไปปรับปรุงประกอบอาชีพตลอดจนการดำเนินชีวิตประจำวันตามควรแก่สภาพ การให้การศึกษานี้ทางสื่อมวลชนนั้น สามารถให้ได้ทั้งทางตรงและทางอ้อม ตลอดจนยืดหยุ่นได้ เป็นการให้ความรู้เพื่อที่จะปรับปรุงให้เข้ากับสังคมให้ดีที่สุด โดยไม่มีเวลาที่สิ้นสุด จนบางครั้งอาจกล่าวได้ว่า สื่อมวลชนเป็นมหาวิทยาลัยนอกหลักสูตรของชาวบ้าน จึงนับว่าได้ประโยชน์แก่ประชาชนในวงกว้างโดยไม่จำกัด

๒.๔.๕ การควบคุมสื่อมวลชน

เมื่อมีการกล่าวถึงสื่อมวลชน มักมีการถกเถียงเรื่องเสรีภาพควบคู่กันไปด้วย เสรีภาพหมายถึง การประพฤติตนให้อยู่ใต้ขอบเขตของกฎหมายและมีความรับผิดชอบต่อสังคม ทฤษฎีความรับผิดชอบต่อสังคม เริ่มต้นมาจากแนวคิดของคณะกรรมการด้านเสรีภาพ ของหนังสือพิมพ์ในประเทศสหรัฐอเมริกา ซึ่งได้นำเสนอรายงานว่า แม้เสรีภาพของสื่อมวลชนเป็นสิ่งที่ต้องยึดถือไว้ แต่จะต้องมีหลักการในเรื่องของความรับผิดชอบต่อสังคม และได้ประกาศสิ่งที่สื่อมวลชนพึงปฏิบัติ ได้แก่

๑. หนังสือพิมพ์จะต้องนำเสนอข่าวสารที่เป็นจริง ครบถ้วนรอบด้าน และผ่านการตรวจสอบอย่างละเอียดรอบคอบ

๒. หนังสือพิมพ์ควรเป็นเวทีในการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นของสาธารณะ

๓. หนังสือพิมพ์ควรมีภาพเป็นตัวแทนของทุกๆ กลุ่มคนในสังคม และควรนำเสนอเป้าหมายและคุณค่าของสังคมอย่างชัดเจน

ทฤษฎีนี้ได้นำไปประยุกต์ใช้กับสื่อมวลชนประเภทอื่นๆ ด้วยทั้งสื่อมวลชนประเภทสื่อสิ่งพิมพ์ที่มีเอกชนเป็นเจ้าของ และสื่อกระจายภาพกระจายเสียงที่มีรัฐบาลเป็นเจ้าของ

ประเด็นสำคัญของทฤษฎีนี้จะเน้นที่การควบคุมตนเองของสื่อมวลชนโดยหลักของทฤษฎีก็คือ สื่อมวลชนต้องตระหนักว่าตนมีพันธะสัญญาต่อสังคม โดยสาธารณชนฝากความหวังและให้ความไว้วางใจกับผู้ประกอบกิจการสื่อมวลชนเสมือนว่าสื่อมวลชนเป็นตัวแทนของสาธารณะชน สื่อมวลชนจึงควรมีอิสระและเสรีภาพอย่างเต็มที่ แต่ก็ต้องอยู่ภายใต้การกำกับดูแลตนเองที่ดี ต้องปฏิบัติตามหลักจริยธรรม จรรยาบรรณแห่งวิชาชีพอย่างเคร่งครัด ข่าวสารที่สื่อมวลชนนำเสนอต้องเชื่อถือได้เที่ยงตรงเป็นธรรม และตรงประเด็น นอกจากนั้นสื่อมวลชนควรเป็นเวทีในการแลกเปลี่ยนแสดงความคิดเห็นของคนในสังคม เพื่อสะท้อนความหลากหลายของสังคม เปิดโอกาสให้ผู้ที่มีทัศนคติที่ต่างกันได้ใช้สื่อมวลชนเพื่อแสดงทัศนคติต่างๆ รวมถึงผู้ที่ถูกกล่าวหาหาผิดพิง ควรมีโอกาสในการใช้สื่อมวลชนตอบโต้ข้อกล่าวหา

ทั้งนี้ สังคมและสาธารณชนมีสิทธิที่จะคาดหวังมาตรฐานขั้นสูงจากการดำเนินงานของสื่อมวลชน ดังนั้น ในบางสถานการณ์สังคมและสาธารณชนอาจมีความจำเป็นต้องเข้าไปก้าวกายแทรกแซงการดำเนินงานของสื่อมวลชน เพื่อประโยชน์สาธารณะ (Denis Mcquail, ๑๙๙๔: ๑๒๔ อ้างถึงใน อภิกนิษฐาน นาเลาะห์, ๒๕๔๖: ๒๖)

สุกัญญา สุตบรรทัด (๒๕๔๑: ๔๓ อ้างถึงใน อภิกนิษฐาน นาเลาะห์, ๒๕๔๖: ๒๖) ได้ อธิบายหลักทางจริยธรรมเชิงวารสารศาสตร์ (Ethical Principle) ว่า เป็นหลักความคิดที่ช่วยให้นักหนังสือพิมพ์สามารถนำไปประกอบการตัดสินใจได้ โดยมีทิศทางให้เลือก ๒ ทิศทาง ดังนี้

ทิศทางแรก เน้นวิธีการ (Means) ซึ่งเป็นวิธีการที่เน้นหน้าที่ในการสะท้อนเหตุการณ์ (Even-oriented) ได้แก่ การมองเหตุการณ์แล้วหาวิธีการจัดการกับเหตุการณ์นั้น วิธีการที่ดีและเป็นธรรมเป็นสิ่งสำคัญมากกว่าผลที่จะเกิดตามมา

ทิศทางที่สอง เน้นเป้าหมาย (Ends) เป็นทิศทางที่เน้นผลกระทบต่อประชาชน (People-oriented) มีความเป็นอัตวิสัยมากกว่า คือ มองไปที่ผลที่จะเกิดขึ้น เป็นการคาดคะเนด้วยตนเอง เพราะอาจจะไม่เป็นเช่นนั้นก็ได้

โดยทั่วไป วงการวิชาชีพจะยึด “ วิธีการ ” มากกว่า “ เป้าหมาย ” คือ คำนึงถึงหน้าที่มากกว่าผลกระทบ ทั้งแง่มุมของการเลือกข่าวและการเสนอข่าว โดยถือว่าจริยธรรมนั้นวัดกันที่ผู้ส่งสารไม่ใช่ต่อผู้รับสาร แต่ยังมีอีกหลายกลุ่มที่เชื่อในการคำนึงถึงผลกระทบที่มีต่อผู้รับสาร

วัฒนา พัฒนพงศ์ และคณะ (๒๕๒๙: ๑๕๓ อ้างถึงใน อภิกนิษฐาน นาเลาะห์, ๒๕๔๖: ๓๑) กำหนดลักษณะของหลักจริยธรรมสื่อมวลชน ดังนี้

๑. หลักจริยธรรมที่ยึดกฎเกณฑ์สังคมเป็นหลัก (Legalistic Ethics) เป็นระบบที่ผูกพันอยู่กับจารีตประเพณีหรือศีลธรรม จริยธรรมของสื่อมวลชนในระบบนี้ค่อนข้างเข้มงวด

๒. จริยธรรมที่ไม่มีกฎเกณฑ์ใดๆ (Antinomian Ethics) เป็นระบบที่ไม่เห็นด้วยกับระบบจริยธรรมที่ยึดกฎเกณฑ์อันเคร่งครัด เป็นกลุ่มสื่อมวลชนที่ต้องความเป็นอิสระ ต้องการตัดสินใจด้วยสามัญสำนึกที่ตนเห็นว่าถูกต้องแล้ว

๓. จริยธรรมที่ยึดสถานการณ์เป็นหลัก (Situation Ethics) เป็นระบบที่ประนีประนอมระหว่าง ๒ ระบบข้างต้น สื่อมวลชนในประเทศไทยเรานิยมยึดหลักจริยธรรมข้อนี้ สำหรับจริยธรรมของหนังสือพิมพ์นั้นจะเกี่ยวเนื่องกับ “ สิทธิและเสรีภาพของหนังสือพิมพ์ ” และ “ หน้าที่และความรับผิดชอบของหนังสือพิมพ์ ” ซึ่งจะมีความสัมพันธ์แน่นอยู่กับเงื่อนไขทางสังคมและเงื่อนไขทางธุรกิจ

จริยธรรมและมาตรฐานทางวิชาชีพของผู้ประกอบวิชาชีพสื่อมวลชน

สภาการหนังสือพิมพ์แห่งชาติได้แถลงการณ์เมื่อวันที่ ๑๖ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๔๔ โดยเห็นว่าผู้ประกอบการวิชาชีพสื่อมวลชน โดยเฉพาะหนังสือพิมพ์และสื่อสิ่งพิมพ์อื่นๆ ควรเข้มงวดกวดขันความประพฤติ จริยธรรม และมาตรฐานวิชาชีพของผู้ปฏิบัติงานในสังกัด เพื่อธำรงไว้ซึ่งภาพลักษณ์อันดี และความน่าเชื่อถือของสถาบันสื่อมวลชน โดยมุ่งเน้นให้ความสำคัญเป็นเรื่องพิเศษในเรื่องดังต่อไปนี้

วิชาชีพสื่อมวลชนเป็นวิชาชีพที่มีเกียรติและสร้างสรรค์คุณประโยชน์ต่อสังคม ดังนั้น ผู้ปฏิบัติงานภาคสนาม ไม่ว่าจะเป็นผู้สื่อข่าวหรือช่างภาพควรให้เกียรติแหล่งข่าวและสถานที่ที่ตนไปทำข่าวด้วยการแต่งกายและแสดงกิริยามารยาทที่สุภาพ

ข้อพึงปฏิบัติขั้นพื้นฐานที่มีความสำคัญยิ่ง สำหรับผู้สื่อข่าวคือ การทำการบ้าน โดยเตรียมข้อมูลภูมิหลังในหัวข้อเรื่องที่คุณได้รับมอบหมาย ทั้งนี้เพื่อเอื้อประโยชน์อย่างเต็มที่ในการซักถามตอบโต้กับแหล่งข่าว เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลข่าวสารที่ครบถ้วนสมบูรณ์

ผู้ปฏิบัติงานในสำนักงาน โดยเฉพาะบรรณาธิการ และหัวหน้าข่าว พึงระมัดระวังในเรื่องความถูกต้อง แม่นยำ และเป็นกลางในการพาดหัวข่าว ตลอดจนความถูกต้องและสมบูรณ์ของเนื้อหาข่าว

ถือเป็นหน้าที่และความรับผิดชอบขั้นสุดท้ายของบรรณาธิการขององค์กรสื่อต่างๆ ที่จะต้องกำกับดูแลและตรวจสอบ ให้ข้อมูลข่าวสารที่น่าเสนอต่อประชาชนมีความถูกต้องครบถ้วนสมบูรณ์ เป็นธรรมแก่ผู้พาดพิง ทั้งนี้เพื่อจรรโลง ไว้ซึ่งจริยธรรมและมาตรฐานทางวิชาชีพอันดีของสถาบันสื่อมวลชน

๒.๕ แนวคิดทฤษฎีและปัจจัยเกี่ยวกับการอบรมเลี้ยงดูลูก

การอบรมเลี้ยงดูลูกเป็น เรื่องของความสัมพันธ์ระหว่างพ่อแม่กับลูก ปัจจุบันทฤษฎีที่มีความสำคัญและสามารถอธิบายลักษณะและผลกระทบของความ สัมพันธ์นี้ได้คือทฤษฎีความผูกพัน

ทฤษฎีความผูกพัน

ทฤษฎีความผูกพัน มี พื้นฐานมาจากหลายทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ของมนุษย์และครอบครัว ได้แก่ ทฤษฎีจิตวิเคราะห์ พัฒนาการเด็กประสาทชีววิทยา Evolutionary Ethology และ Cognitive science เพื่ออธิบายถึงความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์และพัฒนาการของความสัมพันธ ซึ่งบุคคลที่มีบทบาทสำคัญต่อการศึกษาเรื่องนี้คือ John Bowlby (๑๙๐๗-๑๙๙๐) และ Mary Ainsworth (๑๙๑๓-๑๙๙๙) ทฤษฎีนี้อธิบาย ว่าความผูกพันเป็นสายสัมพันธ์ทางอารมณ์ที่มั่นคงซึ่งมนุษย์แสวงหาและต้องการ ไปตลอดชีวิต และจะเป็นที่ต้องการมากขึ้นเมื่อได้รับความเครียดหรือความกดดัน ความผูกพันแตกต่างจากการพึ่งพา เนื่องจากผู้ที่มีความผูกพันยังคงความเป็นตัวของตัวเอง หัวใจสำคัญของทฤษฎีความผูกพันคือการก่อเกิดความสัมพันธ์ระหว่างแม่กับลูก ซึ่งลักษณะความสัมพันธ์นี้จะถูกถ่ายทอดไปยังความสัมพันธ์ระหว่างเด็กกับคน อื่นๆ ในสังคมต่อไป ตัวอย่างพฤติกรรมที่แสดงถึงความผูกพันระหว่างแม่กับลูก เช่น การคลอเคลียอยู่ใกล้แม่ ร้องไห้หรือแข็งขืนเมื่อต้องจากแม่ วิ่งไปหาแม่ เป็นต้น เด็กทุกคนสามารถ จะสร้างความผูกพันได้ตั้งแต่แรกเกิด เนื่องจากเด็กมีกลไกด้านประสาทวิทยาและชีววิทยา มีโปรแกรมในสมองสามารถรับรู้อารมณ์ของผู้อื่นได้ และสื่อสารความรู้สึกความต้องการภายในได้

ช่วงแรกเกิด-๑ ปี เด็กเรียนรู้ว่าใครคือพ่อแม่ของเขา และ พัฒนาความผูกพันกับพ่อแม่หรือผู้เลี้ยงดู

ช่วงวัย ๑-๓ ปี เด็กเรียนรู้สิ่งแวดล้อม ภาษาพูด ความเป็นตัวของตัวเอง และการแสดงอารมณ์ความรู้สึกจากผู้เลี้ยงดูเป็นหลัก ระยะนี้มีการพัฒนาความผูกพันอย่างสมบูรณ์ขึ้น และมีเป้าหมายชัดเจนขึ้น สามารถรู้ได้ว่าเด็กคนใดมีความมั่นคงทางอารมณ์หรือขาดความมั่นคงทางอารมณ์ เช่น ถ้าเด็กมั่นใจว่าคนที่เขารักและผูกพันไม่หายไปไหน เขาก็กล้าออกสู่โลกกว้างเพื่อสำรวจสิ่งต่างๆ และเรียนรู้ที่จะควบคุมอารมณ์ตัวเองได้

ช่วงวัย ๓ ปีขึ้นไป ความผูกพันมีความซับซ้อนมากขึ้น นอกจากผูกพันกับพ่อแม่แล้ว เด็กจะมีความผูกพันกับเพื่อน เริ่มวางเงื่อนไขกับพ่อแม่ พยายามมีอิทธิพลต่อพ่อแม่และแสดงความต้องการให้พ่อแม่รู้ความผูกพันที่มั่นคงเป็นสิ่งสำคัญต่อพัฒนาการด้านสติปัญญา ด้านสังคมจิตใจและการปรับตัวของเด็ก ความผูกพันที่มั่นคงจะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อแม่หรือผู้เลี้ยงดูมีความมั่นคง ทางจิตใจ ปฏิบัติตัวสม่ำเสมอ ในการเข้าใจอารมณ์ความรู้สึกของเด็ก และการตอบสนองความต้องการทางด้านร่างกายและจิตใจเด็กอย่างเหมาะสม ในช่วง ๒ ขวบปีแรกเป็นช่วงวิกฤต หากเด็กได้รับความทุกข์ทรมานทางใจเนื่องจากต้องแยกจาก หรือสูญเสียแม่หรือขาดแม่ อาจจะทำให้เกิดปัญหาทางอารมณ์และจิตใจได้ ปัจจัยสำคัญที่มีผลต่อการสร้างความผูกพันระหว่างแม่กับลูกคือ Sensitivity คือความสามารถที่พ่อแม่หรือผู้เลี้ยงดูจะเข้าใจสัญญาณหรือการแสดงออก ท่าทีของเด็กอย่างถูกต้องและตอบสนองความต้องการอย่างเหมาะสมซึ่งเด็กจะแสดงออกต่างกันในช่วงเวลาที่ต่างกัน

ทฤษฎีความผูกพัน กล่าวถึงรูปแบบพฤติกรรมของเด็ก ๔ ประเภทอันเป็นผลจากการตอบสนองของพ่อแม่ผู้ดูแลเด็กคือ

๑. **Avoidance** เด็กจะหลีกเลี่ยงแยกตัวจากพ่อแม่ เนื่องจากพ่อแม่ปฏิเสธลูก เมื่อโตขึ้นจะเป็นพวก dismissing ที่ไม่เห็นคุณค่าของความผูกพัน
๒. **Secure** เด็กที่ผูกพันใกล้ชิดและมีความสัมพันธ์ที่ดีกับพ่อแม่ จะไม่มีความกังวลใจ แม้ว่าพ่อแม่จะห่างไปชั่วคราว เพราะมั่นใจและไว้วางใจว่าพ่อแม่จะกลับมา เมื่อโตขึ้นเด็กจะพัฒนาไปสู่ความเป็นตัวของตัวเองหรือ Autonomous
๓. **Ambivalent** เด็กมีความรู้สึกสับสน อยากเข้าใกล้พ่อแม่ แต่ก็ยังมีความรู้สึกโกรธอยู่ในใจเนื่องจากได้รับการตอบสนองไม่สม่ำเสมอ แม่อ่านความต้องการของลูกไม่ได้ เมื่อโตขึ้นเด็กจะพัฒนาไปสู่การมีพฤติกรรมแบบ Preoccupied คือเป็นพวกชอบหมกมุ่นกับตัวเอง แต่กังวลกับความใส่ใจของคนรอบข้าง และไม่ยืดหยุ่น
๕. **Disorganized** เด็กจะขาดความมั่นคงทางอารมณ์อย่างมากเนื่องจากถูกทอดทิ้ง ถูกละเลย ๙๐ เปอร์เซ็นต์เป็นเด็กที่ถูกทารุณกรรมจากพ่อแม่ ซึ่งพ่อแม่ก็มักจะมีประวัติถูกทารุณกรรมมาก่อนเช่นกัน เด็กจะมีความสับสนระหว่างการอยากเข้าใกล้และออกห่างจากพ่อแม่ เพราะพ่อแม่ตอบสนองไม่สม่ำเสมอหรือไม่ตอบสนองต่อความต้องการทางด้านร่างกาย อารมณ์และจิตใจของลูก เมื่อโตขึ้นจะเป็นพวก Unresolved คือไม่สามารถจัดการกับปัญหาต่างๆ และไม่สามารถเป็นพ่อแม่ที่ดีได้ กลุ่มนี้เป็นกลุ่มที่ต้องเสริมสร้างความมั่นคงทางอารมณ์และพัฒนาทักษะการควบคุมอารมณ์ภายในของตนเอง

ข้อควรรู้

- เด็กจะรับรู้และเรียนรู้สัญญาณด้านอารมณ์ ความรู้สึก และวิธีการตอบสนองของพ่อแม่ได้ตั้งแต่เกิดและไวกับการตอบสนองที่ไม่ดีของพ่อ แม่หรือผู้เลี้ยงดู มีงานวิจัยพบว่าเด็กที่ขาดความผูกพันจะสับสนในเรื่องความสัมพันธ์ สร้างความผูกพันกับใครไม่ได้ ทำให้เกิดพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมในวันเรียน ถ้าไม่ได้รับการช่วยเหลือ มีแนวโน้มที่จะพัฒนาไปสู่การมีพฤติกรรมที่ก้าวร้าวรุนแรง
- พ่อแม่ควรสนับสนุนพฤติกรรมที่ดีของลูกจะทำให้ลูกรู้สึกว่าเขาได้รับความไว้วางใจจากพ่อแม่และเป็นการสร้างสัมพันธ์ ภาพที่ดีระหว่างกัน

๒.๖.แนวคิดเกี่ยวกับการขัดเกลาทางสังคมและการอบรมเลี้ยงดู

นักวิชาการในสาขาต่าง ๆ ให้การยอมรับถึงความสำคัญของการขัดเกลาทางสังคมที่มีต่อการพัฒนาพฤติกรรมของ บุคคลให้มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามที่สังคมต้องการ การที่บุคคลคนหนึ่งจะเรียนรู้ว่าเมื่อตนอยู่ในฐานะตำแหน่งใด ควรมีบทบาทอย่างไรได้นั้น เป็นเพราะได้รับการอบรมให้รู้ระเบียบสังคม การอบรมนี้เป็นกระบวนการที่มนุษย์ทุกคนต้องผ่านมานับตั้งแต่คลอดออกมาเป็น ทารก และสังคมกลุ่มแรกที่ทำหน้าที่ให้การอบรมนี้ คือ ครอบครัว ความเป็นคนโดยสมบูรณ์เกิดจากองค์ประกอบ ๒ สิ่งด้วยกัน คือ คุณสมบัติ-ทางชีวภาพ ซึ่งได้รับการถ่ายทอดตามลักษณะทางพันธุกรรมและองค์ประกอบที่ ๒ คือ การขัดเกลาทางสังคม ซึ่งทำให้มนุษย์มีพฤติกรรมตามบรรทัดฐานที่แต่ละสังคมคาดหวัง

Broom and Selznick (๑) อธิบายการขัดเกลาทางสังคมไว้สองความหมาย กล่าวคือ ในแง่สังคม การขัดเกลาทางสังคม หมายถึง การถ่ายทอดวัฒนธรรมและการทำให้บุคคลมีวิถีชีวิตที่เป็นระเบียบ และในแง่ของแต่ละบุคคล การขัดเกลาทางสังคมเป็นกระบวนการที่ทำให้คนเปลี่ยนจากชีวอินทรีย์เป็นมนุษย์ ที่สามารถควบคุมพฤติกรรมของตนเองได้ และปฏิบัติตามค่านิยม อุดมคติ และระดับความทะเยอทะยานได้ โดย **Broom and Selznick** กล่าวถึงการขัดเกลาทางสังคมว่า **มีความมุ่งหมายหลัก๔ประการดังนี้คือ**

๑. การปลูกฝังระเบียบวินัย การมีระเบียบวินัยถือเป็นพื้นฐานสำคัญในการดำเนินกิจกรรมในสังคมและการอยู่ ร่วมกันของกลุ่ม การปลูกฝังระเบียบวินัยจะทำให้บุคคลยอมทำตามระเบียบกฎเกณฑ์ที่สังคมกำหนด ถึงแม้ว่าจะมีความยากลำบากแต่ก็ต้องฝืนใจทำ ระเบียบวินัยเป็นสิ่งที่บุคคลได้รับนับตั้งแต่วัยต้นของชีวิตจวบจนเติบโต เป็นผู้ใหญ่ บุคคลควรทำตามระเบียบวินัยอย่างสม่ำเสมอและยืดหยุ่นอย่างมีเหตุผลเพราะมีผลต่อบุคลิกภาพของบุคคลอย่างมาก

๒. การปลูกฝังความมุ่งหวังในชีวิตตามที่กลุ่มยอมรับ โดยปกติระเบียบวินัยเป็นสิ่งที่บุคคลไม่ค่อยอยากปฏิบัติ แต่ความมุ่งหวังจะช่วยให้บุคคลมีความมุ่งมั่นและยอมรับระเบียบวินัยที่จะต้องประพฤติปฏิบัติ เพื่อลุล่วงสู่ความต้องการในอนาคต ความลุล่วงที่ต้องการนั้น คือความมุ่งหวังที่บุคคลได้รับจากสังคมหรือกลุ่มที่ตนเป็นสมาชิกอยู่ได้ถ่าย ทอดค่านิยมทางสังคมนั้นมาถึงตัวบุคคล เช่น คุณค่าของสังคมไทยที่ยกย่องให้เกียรติคนที่มีการศึกษาสูง ค่านิยมทางสังคมจะได้รับการปลูกฝังทั้งทางตรงและทางอ้อม ทำให้บุคคลเกิดความมุ่งหวังในค่านิยมเหล่านี้ และยอมลำบากทำตามบรรทัดฐานที่กลุ่มวางไว้เพื่อเป็นเป้าหมายในชีวิต

๓. การกำหนดบทบาทในสังคม บุคคลจะได้รับการกำหนดบทบาทจากสังคม รวมทั้งรับรู้ทัศนคติต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับบทบาทนั้นๆ โดยลักษณะของการรับรู้แบบค่อยเป็นค่อยไป เช่น ลักษณะการวางตัวให้มีพฤติกรรมที่เหมาะสมถูกต้องแก่บุคคลอื่นที่มีความสัมพันธ์ด้วย

๔. การให้ความชำนาญเฉพาะอย่างหรือทักษะ บุคคลจะได้รับการอบรมสั่งสอนให้เกิดความชำนาญหรือทักษะที่จะมีส่วนร่วม กิจกรรมในสังคมกับคนอื่นๆ จุดมุ่งหมายในข้อนี้เป็นผลสุดท้ายที่ต่อเนื่องมาจากจุดมุ่งหมายแต่ละข้อตาม ลำดับ ในสังคมที่มีความเป็นอยู่อย่างง่าย ๆ วิธีการเรียนรู้มักเกิดจากการเลียนแบบถ่ายทอดกันลงมานับชั่วอายุคน แต่ในสังคมที่สลับซับซ้อน ความรู้ทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี เข้ามามีบทบาทในชีวิตของบุคคลอย่างมาก วิธีการเรียนรู้ในสังคมที่ซับซ้อนนี้จึงต้องเป็น

การเรียนรู้อย่างเป็นทางการ จึงจะได้ผล โดยแหล่งการเรียนรู้ที่สำคัญ คือ โรงเรียนนั่นเอง เนื่องจากการที่มนุษย์จะเป็น “คน” ที่สมบูรณ์ได้นั้น นอกจากการมีร่างกายที่ครบสมบูรณ์แล้วยังจำเป็นต้องเป็นคนที่มีความจริยธรรมด้วย ดังนั้น จิตใจจึงเป็นสิ่งสำคัญที่มีผลต่อตนเองและสัมพันธ์กับคนอื่น ๆ นักวิชาการ นอกจากนักสังคมวิทยาแล้วยังมีนักจิตวิทยาสังคม รวมทั้งนักพฤติกรรมศาสตร์ก็ได้ให้ความสำคัญกับกระบวนการขัดเกลาทางสังคมด้วย โดยจะให้ความสำคัญกับรูปแบบการปฏิสังสรรค์ระหว่างบิดา มารดา และบุตรเพื่อพัฒนาให้เป็นผู้มีบุคลิกภาพที่ดี เป็นผู้ที่มีความประพฤติดี ถูกต้อง และเหมาะสม สามารถอยู่ร่วมกับสมาชิกคนอื่น ๆ ในสังคมได้ดี ซึ่งเรียกว่า “วิธีการอบรมเลี้ยงดูของบิดามารดา” และพยายามแยกรูปแบบการปฏิสังสรรค์ระหว่างบิดา มารดา และบุตรไว้หลายประเภท Maccoby and Martin (๑๙๘๓, pp. ๒๕๓-๒๕๕) กล่าวถึงการอบรมเลี้ยงดูของบิดามารดาว่ามีหลายรูปแบบ ซึ่งการแบ่งรูปแบบการอบรมเลี้ยงดูจะอาศัยระดับการปฏิบัติของบิดามารดาจาก ๒ มิติคือ

๑. มิติด้านการตอบสนองของบิดามารดา (parental responsiveness) หมายถึง ความอบอุ่น หรือการสนับสนุนของบิดามารดาที่มีต่อบุตร เป็นความตั้งใจของบิดามารดา ที่จะเลี้ยงดูบุตรตอบสนองความต้องการของบุตรอย่างเต็มที่ ส่งเสริมให้บุตรเป็นตัวของตัวเองควบคุมตัวเองได้ โดยบิดามารดาทำหน้าที่เป็นเพียงผู้สนับสนุน

๒. มิติด้านการเรียกร้องของบิดามารดา (parental demanding) หมายถึง การควบคุมดูแลพฤติกรรมของบุตร ทำให้บุตรมีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันในครอบครัว โดยการเลี้ยงดูให้เจริญเติบโต มีความเป็นผู้ใหญ่ มีการควบคุมดูแล ส่งเสริมระเบียบวินัยและพร้อมที่จะเผชิญกับเด็กที่ไม่เชื่อฟังจากการแบ่งระดับการปฏิบัติของบิดามารดาในมิติด้านการตอบสนองและการเรียกร้อง ทำให้สามารถจัดแบ่งรูปแบบการเลี้ยงดูของบิดามารดา ได้เป็น ๔ รูปแบบ ดังนี้ คือ

๑. การเลี้ยงดูแบบใช้อำนาจแบบมีเหตุผล (authoritative parenting style)

การเลี้ยงดูแบบใช้อำนาจแบบมีเหตุผล เป็นรูปแบบการเลี้ยงดูที่บิดามารดามีมิติด้านการเรียกร้องสูง และมีมิติด้านการตอบสนองที่สูงด้วย ภาพลักษณ์ของเด็กจะมีลักษณะเป็นส่วนหนึ่งของครอบครัว มีความกลมกลืนกับครอบครัว มีความรัก ยอมรับบุคคลอื่นได้ มีเหตุผล บิดามารดาให้อิสระในการตัดสินใจกระทำการต่าง ๆ โดยลำพังตามที่ต้องการได้ตามสมควร บิดามารดาจะให้ความช่วยเหลือตามโอกาสอันควร บิดามารดาปฏิบัติต่อบุตรทำให้บุตรรู้สึกได้ว่าได้รับการปฏิบัติด้วยความรัก ความอบอุ่น ความยุติธรรม ความก้าวหน้าในอนาคตเป็นสิ่งท้าทายและมีการพัฒนาตนไปที่ละก้าวอย่างต่อเนื่อง

ทัศนคติของบิดามารดา บิดามารดาจะยอมรับตัวตนที่เป็นลักษณะเฉพาะของบุตรแต่ละคนให้ความรัก ให้การดูแล ให้ความเสมอภาค สนับสนุนบุตรให้แก้ไขเมื่อทำสิ่งที่ผิดพลาด ส่งเสริมความสามารถของบุตรและส่งเสริมให้บุตรเห็นความสำคัญของการช่วยเหลือผู้อื่น

การเลี้ยงดูแบบนี้จะทำให้เด็กมีความมั่นคงในความรักต่อตนเองและผู้อื่น มีความพึงพอใจในความสำเร็จและการช่วยเหลือผู้อื่น ไม่กลัวความล้มเหลว มีความพยายามและมองโลกในแง่ดี และมีความเป็นมิตร

๒. การเลี้ยงดูแบบตามใจบุตร (indulgent parenting style)

การเลี้ยงดูแบบตามใจบุตร เป็นรูปแบบการเลี้ยงดูบุตรที่บิดามารดามีมิติด้านการเรียกร้องต่ำ

แต่ไม่มีมิติด้านการตอบสนองสูง ภาพลักษณ์ของเด็ก เด็กจะถูกตามใจ บิดา มารดา จะเป็นผู้จัดหามาให้ทุกอย่าง เด็กจะไม่ยอมทำตามบิดามารดา ทำอะไรขาดความยั้งคิด และจะมีลักษณะการเรียกร้องมากกว่าเด็กอื่น

ทัศนคติของบิดามารดา บิดามารดาจะยอมเด็กทุกเรื่อง ไม่ว่าจะเรื่องนั้นเด็กจะมีความคิดแปลกๆ มีอารมณ์และความต้องการที่แปลกๆ ขาดความยั้งคิด บิดามารดาจะไม่เคยปฏิเสธบุตร ยกให้บุตรเป็นเจ้านายและบิดามารดาเป็นทาสหรือเป็นคนรับใช้

การเลี้ยงบุตรแบบตามใจนี้ เด็กจะทำทุกอย่างเพื่อสนองความต้องการของตนเองโดยขาดความยั้งคิด เด็กจะดื้อรั้นมีอารมณ์เกรี้ยวกราด ขี้โมโหและไม่ใส่ใจผู้อื่น และมักมีความขัดแย้งกับบิดามารดาอยู่เสมอ

การเลี้ยงบุตรแบบตามใจสามารถมองได้เป็น ๒ ประเด็น ในประเด็นแรก เป็นการตามใจบุตรเนื่องจากบิดามารดาต่างไปกันคนละทาง ตามความชอบของตนไม่สนใจซึ่งกันและกัน ส่วนอีกประเด็นหนึ่งมองว่า บิดามารดาที่มีความรักบุตรมากจะปล่อยให้บุตรแสดงพฤติกรรมตามอำเภอใจ ยอมตามบุตรทุกอย่างไม่ว่าบุตรจะต้องการอะไรบิดามารดาไม่มีการลงโทษบุตร

๓. การเลี้ยงดูแบบใช้อำนาจควบคุม (authoritarian parenting style)

การเลี้ยงดูแบบใช้อำนาจควบคุม เป็นรูปแบบการเลี้ยงดูบุตรที่บิดามารดา มีมิติด้านการเรียกร้องสูง แต่ไม่มีมิติด้านการตอบสนองต่ำ ภาพลักษณ์ของเด็ก เด็กจะเหมือนลูกสุนัขที่กำลังถูกฝึก ต้องให้คนเลี้ยงคอยบังคับตลอดเวลา

ทัศนคติของบิดามารดา บิดามารดาจะมีความมั่นคง มีอำนาจเด็ดขาดในบ้าน สม่าเสมอในทิศทางของตนเอง มีการวางกฎเกณฑ์ควบคุมดูแลบุตรตลอดเวลา ถ้าบุตรทำผิดไปจากกฎเกณฑ์จะมีการทำโทษบุตรอย่างรุนแรง อาจจะดุด่าหรือลงโทษบุตรด้วยการตี หรือตรึงราววัล สั่งสอนตลอดเวลา ไม่มีที่สิ้นสุด เตือนความจำในเรื่องเดิมอย่างสม่ำเสมอ เข้มงวดกวดขัน ให้บุตรฝึกฝนสิ่งที่บิดามารดาสั่งสอนอยู่ตลอดเหมือนเป็นทหาร ความสัมพันธ์ระหว่างบิดา มารดา และบุตรมีน้อย ความเอาใจใส่บุตรและการแสดงความรักต่อบุตรมีน้อยมาก ทุกคนปฏิบัติภารกิจของครอบครัวตามหน้าที่ แทนที่จะทำด้วยความรักบิดามารดาไม่สนใจในการให้กำลังใจหรือสนับสนุนบุตร

เด็กที่ได้รับการเลี้ยงดูแบบนี้จะมี ๓ ลักษณะ คือแบบแรก เป็นเด็กที่ยอมเชื่อฟัง หัวอ่อนทำตามแนวทางที่บิดามารดาวางไว้อยู่ในโอวาท แบบที่ ๒ เด็กจะแข็งข้อต่อต้าน ปฏิเสธด้วยถ้อยคำ และแบบที่ ๓ เด็กจะต่อต้านเงียบๆ ชอบฝืนกลางวัน หลงลืม ทำตัวเรอเย็บ และอาจออกนอกกลุ่มนอกทางในที่สุด

๔. การเลี้ยงดูแบบทอดทิ้ง (neglecting parenting style)

การเลี้ยงดูแบบทอดทิ้ง เป็นรูปแบบการเลี้ยงดูบุตรที่บิดามารดาไม่มีมิติด้านการเรียกร้องต่ำและมีมิติ ด้านการตอบสนองต่ำด้วย เด็กจะขาดคนดูแล บางครั้งอาจต้องเร่ร่อนไม่มีที่นอนเป็นเด็กจรจัด

ทัศนคติของบิดามารดา บิดามารดาแบบนี้จะไม่ดูแลเด็ก ทอดทิ้งปล่อยให้ตามยถากรรม บิดามารดาอาจจะร่ำรวยมีฐานะทางเศรษฐกิจ มีชื่อเสียงหรืออาจไม่มีงานทำ ฐานะยากจน ติดเหล้าหย่าร้าง หรือป่วย

การเลี้ยงดูแบบนี้ เด็กจะขาดความสามารถในการติดต่อสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกับผู้อื่น

ไม่ต้องการให้ใครมาสนใจ ไม่ต้องการผูกพันกับใคร ขาดบิดามารดา ทำให้ไม่มีแรงบันดาลใจในการดำรงชีวิต

แนวคิดเกี่ยวกับการขัดเกลาทางสังคมและการอบรมเลี้ยงดู: Baumrind ๑๙๗๘

Baumrind (๑๙๗๘, p. ๒๓๙) กล่าวถึงการอบรมเลี้ยงดูของบิดามารดาว่าประกอบด้วย ๓ องค์ประกอบ คือ การให้ความรักความอบอุ่น (parental warmth) การควบคุมความประพฤติ (behavioral control) และการควบคุมทางด้านจิตใจ (psychological control) จากการผสมผสานทั้ง ๓ องค์ประกอบ ทำให้สามารถแบ่งลักษณะการอบรมเลี้ยงดูของบิดามารดาได้เป็น ๓ รูปแบบ คือ

๑. การอบรมเลี้ยงดูแบบใช้อำนาจแบบมีเหตุผล (authoritative parenting style)

เป็นลักษณะการอบรมเลี้ยงดูที่บิดามารดาให้ความรักความอบอุ่นมาก มีการควบคุมความประพฤติอย่างเข้มงวด แต่มีการควบคุมทางด้านจิตใจในระดับต่ำ บิดามารดายินดียินดียรับฟังลูก เพื่อที่จะได้ให้การแนะนำ เสนอแนะแนวทางที่ดีให้แก่ลูก ให้คำแนะนำลูกอย่างสม่ำเสมอ บิดามารดาประเมินค่าความเชื่อถือในฐานะที่เป็นความคาดหวังและอิสรภาพของลูก บิดามารดาตั้งมาตรฐานและบังคับลูกให้ทำตามมาตรฐานที่ตนเองกำหนด บิดามารดาไม่ยอมรับว่าตนเองเป็นผู้ที่กำหนดกฎเกณฑ์ต่าง ๆ เหล่านั้น ลูกมักถูกกระตุ้นให้มีส่วนร่วมในลักษณะแบบ “ให้และรับ” อย่างไรก็ตาม บิดามารดาฟังความคิดเห็นของลูก ยอมรับฟังเหตุผลต่าง ๆ ที่ลูกใช้อธิบายถึงการตัดสินใจและเปิดโอกาสให้ลูกได้บอกจุดมุ่งหมายของลูกด้วย

๒. การอบรมเลี้ยงดูแบบใช้อำนาจควบคุม (authoritarian parenting style) เป็น

ลักษณะการอบรมเลี้ยงดูที่บิดามารดาให้ความรักความอบอุ่นไม่มาก มีการควบคุมความประพฤติอย่างเข้มงวด และมีการควบคุมทางด้านจิตใจในระดับสูงด้วย บิดามารดาในกลุ่มนี้ มีการควบคุมและประเมินผลพฤติกรรมและทัศนคติของลูกเพื่อให้ตรงกับมาตรฐานของ การปฏิบัติที่ถูกจงใจในทางทฤษฎี และกำหนดโดยผู้ที่มีอำนาจสูงกว่า บิดามารดาแบบนี้จะไม่ใช้คำว่า “ให้และรับ” ในครอบครัว ลูกถูกคาดหวังให้ยอมรับคำพูดของบิดามารดาว่าเป็นสิ่งที่ถูกต้องเสมอ การเชื่อฟังค่านิยมหรือคำพูดของบิดามารดาเปรียบเหมือนการทำความดีของลูก บิดามารดาแบบนี้คาดหวังให้ลูกต้องทำดีที่สุดและผิดไม่ได้เลย ลูกถูกมองว่ายังมีสถานภาพเป็นเด็ก โดยมีความเข้มงวดกับลูกในเรื่องอิสรภาพ และระบุนความรับผิดชอบเกี่ยวกับงานบ้านที่ลูกต้องรับผิดชอบ เพื่อสอนลูกให้เอาใจใส่ในงาน บิดามารดาฝึกหัดลูกให้ทำตามที่สังคมต้องการยึดมั่นในตนเองอย่างแข็งขันและเข้มงวดต่อลูก

3. การอบรมเลี้ยงดูแบบปล่อยตามใจ (indulgent parenting style) เป็นลักษณะการ

อบรมเลี้ยงดูที่บิดามารดาให้ความรักความอบอุ่นมาก มีการควบคุมความประพฤติไม่เข้มงวดและมีการควบคุมทางด้านจิตใจในระดับต่ำด้วย บิดามารดาในกลุ่มนี้เชื่อว่า การควบคุมลูกเป็นการละเมิดสิทธิ์ของเด็กและจำกัดขีดพัฒนาการของลูก จึงตามใจลูก พยายามปฏิบัติตนในแนวทางต่าง ๆ ที่ไม่บีบบังคับลูก เช่น ไม่ลงโทษ ยอมรับลูกและเห็นด้วยกับแรงกระตุ้นเกี่ยวกับความปรารถนาและการกระทำของลูก บิดามารดาจะไม่เข้มงวดกวดขันลูกปล่อยให้ลูกทำตามใจชอบ

งามตา วรินทร์านนท์ (๒๕๓๔) ได้ศึกษาและรวบรวมการอบรมเลี้ยงดูไว้ ๕ แบบ คือ

๑. การอบรมเลี้ยงดูแบบรักและสนับสนุน หมายถึง การที่บิดามารดารายงานว่าการปฏิบัติ

ต่อลูกตนได้แสดงความรักใคร่เอาใจใส่ สนใจทุกข์สุขของลูกเพียงใด มีการใกล้ชิดกับลูก โดยตนได้กระทำกิจกรรมต่างๆ ร่วมกับลูกมากน้อยเพียงใด นอกจากนั้น ยังเกี่ยวกับความสนิทสนม การสนับสนุนช่วยเหลือ การให้ความสำคัญแก่ลูกด้วยการอบรมเลี้ยงดูแบบสนับสนุนมากนี้ เป็นการทำให้สิ่งที่ลูกต้องการทั้งสิ้น ฉะนั้น บิดามารดาที่เลี้ยงลูกโดยวิธีนี้จึงเป็นผู้ที่ลูกรัก และลูกเห็นความสำคัญของบิดามารดา ซึ่งจะทำให้ลูกยอมรับการอบรมสั่งสอนต่าง ๆ ของบิดามารดาได้โดยง่ายและยอมรับบิดามารดาเป็นแบบอย่างโดยไม่รู้ตัว

๒. การอบรมเลี้ยงดูแบบใช้เหตุผลมากกว่าอารมณ์ หมายถึง การที่บิดามารดา ได้อธิบายเหตุผลให้แก่ลูกเมื่อมีการส่งเสริมและขัดขวางการกระทำของลูกหรือลงโทษลูก นอกจากนั้น บิดามารดาที่ใช้วิธีการนี้ยังให้รางวัลและลงโทษลูกอย่างเหมาะสมกับการกระทำ ของลูกมากกว่าที่จะปฏิบัติต่อลูกตามอารมณ์ของตนเอง การกระทำของบิดามารดาจะเป็นเครื่องช่วยให้ลูกได้เรียนรู้และรับทราบถึงสิ่งที่ควรและไม่ควรทำ นอกจากนั้น ยังช่วยให้ลูกสามารถจะทำนายได้ว่าตนจะได้รับรางวัลหรือลงโทษจากบิดามารดา หลังจากที่ตนได้กระทำพฤติกรรมต่าง ๆ นั้นแล้ว มากน้อยเพียงใด การอบรมเลี้ยงดูแบบใช้เหตุผลมากกว่าอารมณ์ ยังหมายถึง การที่บิดามารดาบอกให้ลูกทราบว่าพฤติกรรมนั้น ๆ เป็นพฤติกรรมที่พึงปรารถนาหรือไม่พึงปรารถนา และชี้แจงให้ลูกทราบผลดี ผลเสียที่เกิดจากการกระทำของลูก ซึ่งการกระทำนั้นอาจส่งผลกระทบต่อบิดามารดาหรือผู้อื่นตามมาภายหลัง อาจกล่าวได้ว่าการอบรมเลี้ยงดูแบบใช้เหตุผลมากกว่าอารมณ์นั้น ในปัจจุบันเป็นมิติที่มีความหมายกว้างขวางกว่าที่เคยใช้มาแต่เดิม

๓. การอบรมเลี้ยงดูแบบลงโทษทางจิตมากกว่าทางกาย หมายถึง การที่บิดามารดามีการลงโทษเมื่อเด็กกระทำผิด การอบรมเลี้ยงดูแบบนี้เป็นแบบที่นักจิตวิทยาใช้ในการศึกษามาก โดยการวิจัยเรื่องแรกๆ ศึกษาทางด้าน การอบรมเลี้ยงดูที่เกี่ยวข้องกับจิตใจและพฤติกรรมของเด็ก ได้เน้นความสำคัญของวิธีการที่บิดามารดาใช้ลงโทษเด็กเป็นอันดับแรก และถ้าพิจารณาอายุของเด็กจะเห็นได้ว่าเป็นวิธีการลงโทษที่ผู้ใหญ่ใช้กับเด็ก ตั้งแต่เริ่มต้นเมื่อเป็นทารก เช่น ในการหย่านม การฝึกขับถ่าย และการห้ามปรามการกระทำของเด็ก เป็นต้น การลงโทษที่ได้ศึกษานั้นมีหลายวิธี เช่น การใช้อำนาจบังคับโดยการลงโทษทางกาย การใช้วาจาดูต่ำ การริบวัตถุสิ่งของ การงดแสดงความรักใคร่เมตตา และการตัดสิทธิต่าง ๆ เป็นต้น อาจแบ่งวิธีการลงโทษเป็น ๒ ประเภท คือ การลงโทษทางกาย และการลงโทษทางจิต การลงโทษทางกาย หมายถึง การที่บิดามารดาลงโทษด้วยการเขี่ยน หุบตีให้เจ็บกาย การลงโทษทางจิต หมายถึง การดูต่ำ แสดงอาการไม่พอใจ เมินเฉย แสดงอาการไม่สนใจ ตัดสิทธิบางอย่าง การลงโทษเด็ก โดยเฉพาะการทำให้เจ็บกาย เป็นวิธีการปรับพฤติกรรม ที่บิดามารดามักใช้อย่างจงใจใช้มากและใช้บ่อยกว่าการให้รางวัลเมื่อเด็กทำความดี

๔. การอบรมเลี้ยงดูแบบควบคุม การควบคุมมาก หมายถึง การออกคำสั่งให้เด็กทำตาม แล้วผู้ใหญ่คอยตรวจตราใกล้ชิดว่า เด็กทำตามที่ตนต้องการหรือไม่ ถ้าเด็กไม่ทำตามต้องการก็จะลงโทษเด็ก ส่วนการควบคุมน้อย หมายถึง การปล่อยให้เด็กรู้จักคิดตัดสินใจเองว่าควรหรือไม่ควรทำสิ่งใด และเปิดโอกาสให้เด็กเป็นตัวของตัวเองบ้างโดยไม่เข้าไปยุ่งเกี่ยวกับเด็กมากนัก

๕. การอบรมเลี้ยงดูแบบให้พึ่งตนเองเร็ว หมายถึง การเปิดโอกาสให้เด็กได้กระทำกิจกรรมต่างๆ ในชีวิตประจำวันด้วยตนเอง ภายใต้การแนะนำและฝึกฝนจากบิดามารดาหรือผู้เลี้ยงดูอื่นๆ ซึ่งจะทำให้เด็กช่วยตัวเองได้เร็วและไม่ต้องพึ่งพาผู้อื่นมากและนานเกินไป

ดุขฎฐฎ โยเหลลา (๒๕๓๕, หน้า ๑๕-๒๑) ได้สังเคราะห์งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการอบรมเลี้ยงดูเด็กในประเทศไทยโดย ใช้การวิเคราะห์เมต้า ซึ่งได้รวบรวมรูปแบบการอบรมเลี้ยงดูไว้ ๑๑ แบบ ดังนี้

๑. การอบรมเลี้ยงดูแบบรักสนับสนุน หมายถึง การที่บิดามารดายอมรับ ชื่นชม ให้ความสนับสนุน ใกล้ชิดและให้ความสนใจกับเด็ก

๒. การอบรมเลี้ยงดูแบบใช้เหตุผล หมายถึง การที่บิดามารดาให้คำอธิบายประกอบการสนับสนุนและห้ามปรามเด็กในการทำกิจกรรม ต่าง ๆ และมีความสม่ำเสมอเหมาะสมในการให้รางวัลหรือการลงโทษ

๓. การอบรมเลี้ยงดูแบบไม่ใช่เหตุผล หมายถึง การอบรมเลี้ยงดูที่ตรงกันข้ามกับการอบรมเลี้ยงดูแบบใช้เหตุผล

๔. การอบรมเลี้ยงดูแบบลงโทษทางจิตมากกว่าทางกาย หมายถึง การที่บิดามารดาลงโทษด้วยการเขี่ยน ทูตให้เจ็บกาย หรือลงโทษทางจิตด้วยการดูว่าแสดงอาการไม่พอใจ ทำเป็นเมินเฉยแสดงอาการไม่สนใจ ตัดสิทธิบางอย่าง

๕. การอบรมเลี้ยงดูแบบควบคุม หมายถึง การที่บิดามารดาออกคำสั่งให้เด็กปฏิบัติตาม และคอยควบคุมพฤติกรรมของเด็ก โดยไม่ปล่อยให้เป็นอิสระ

๖. การอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตย หมายถึง พฤติกรรมของบิดามารดาที่ปฏิบัติต่อเด็ก โดยที่เด็กมีความรู้สึกว่าได้รับการปฏิบัติด้วยความยุติธรรม บิดามารดาให้ความรักความอบอุ่น มีเหตุผลยอมรับนับถือความสามารถและความคิดเห็นของเด็ก บิดามารดาให้ความร่วมมือในโอกาสอันควร

๗. การอบรมเลี้ยงดูแบบปล่อยปละละเลย หมายถึง พฤติกรรมของบิดามารดาที่ปฏิบัติต่อเด็ก โดยที่เด็กรู้สึกว่าตนเองไม่ได้รับการเอาใจใส่ การสนับสนุน หรือคำแนะนำจากผู้ปกครอง มักถูกปล่อยให้ทำอะไรตามใจชอบ บิดามารดาไม่ให้ความอบอุ่นเท่าที่ควร

๘. การอบรมเลี้ยงดูแบบเข้มงวด หมายถึง พฤติกรรมของบิดามารดาที่ปฏิบัติต่อเด็ก โดยที่เด็กรู้สึกว่าตนเองไม่ได้รับอิสระเท่าที่ควร ต้องอยู่ในระเบียบวินัยที่บิดามารดากำหนด หรือถูกควบคุมไม่ให้ได้รับความสะดวกในการกระทำที่ตนเองต้องการ

๙. การอบรมเลี้ยงดูแบบให้ความรัก หมายถึง การรับรู้ที่เด็กมีต่อการอบรมเลี้ยงดูของบิดามารดาในลักษณะที่เป็นผู้แนะนำ สนับสนุนและช่วยเหลือ ยินดีที่จะอยู่กับบุตร ยกย่อง คุ้มครอง และทำให้บุตรมีความเชื่อมั่นในตนเอง

๑๐. การอบรมเลี้ยงดูแบบลงโทษ หมายถึง การรับรู้ที่เด็กมีต่อการอบรมเลี้ยงดูของบิดามารดา ในลักษณะที่เป็นการลงโทษทางร่างกายและจิตใจ เช่น การเขี่ยนตี ดูว่า การไม่พิจารณาถึงความต้องการของเด็ก การตัดสิทธิ์ เป็นต้น

๑๑. การอบรมเลี้ยงดูแบบเรียกร้องเอาจากเด็ก หมายถึง การรับรู้ของเด็กที่มีต่อการอบรมเลี้ยงดูของบิดามารดาในลักษณะที่เป็นการควบคุม เรียกร้องเอาจากบุตร เช่น ในด้านความสำเร็จ มีความรู้สึกไม่พอใจเมื่อบุตรทำไม่สำเร็จตามเป้าหมายของบิดามารดา

จาก การอบรมเลี้ยงดู ดังกล่าวข้างต้นทั้ง ๑๑ แบบ ดุขฎฐฎ โยเหลลา ได้แบ่งวิธีการอบรมเลี้ยงดูเป็น ๒ กลุ่ม คือ (ดุขฎฐฎ โยเหลลา, ๒๕๓๕, หน้า ๒๑)

๑. การอบรมเลี้ยงดูทางบวก หมายถึง พฤติกรรมของบิดามารดาที่ปฏิบัติต่อเด็ก โดยการให้ความรัก สนับสนุน มีเหตุผล ยอมรับนับถือความสามารถและความคิดเห็นของเด็ก มีความสม่ำเสมอ และเหมาะสมในการให้รางวัลหรือการลงโทษ

๒. การอบรมเลี้ยงดูทางลบ หมายถึง พฤติกรรมของบิดามารดาที่ปฏิบัติต่อเด็ก โดยการออกคำสั่งให้เด็กปฏิบัติตาม ควบคุม ไม่ยอมรับความคิดเห็นของเด็ก หรือการปฏิบัติของผู้ปกครองแบบปล่อยให้เด็กทำอะไรตามใจชอบ ไม่ให้ความอบอุ่นเท่าที่ควร

๒.๗ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

วัฒนา พัฒนพงษ์และคณะ (๒๕๒๙ :บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่อง สื่อมวลชนกับบทบาทด้านจริยธรรม ได้รับทุนอุดหนุนจากการวิจัยจาก สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติข้อค้นพบในการวิจัยครั้งนี้มีดังนี้

๑. สื่อที่เข้าถึงผู้รับมากที่สุด คือ โทรทัศน์ ติดตามด้วยหนังสือพิมพ์ นิตยสาร วิทยุ ภาพยนตร์โรง วิดีโอ และเทปคาสเซ็ท ตามลำดับ

๒. สื่อที่ผู้รับสื่อนิยมเปิดรับ คือ นักวิชาการนิยมใช้สื่อวิทยุและเทปคาสเซ็ท สื่อมวลชนนิยมอ่านนิตยสาร เยาวชนนิยมใช้สื่อวิดีโอ และภาพยนตร์โรง

๓. รายการที่เข้าถึงผู้รับมากที่สุดคือ ข่าว รองลงไปได้แก่โฆษณา สารคดี และบันเทิงตามลำดับ

๔. รายการที่ผู้รับสื่อนิยมคือ ประชาชนนิยมรายการข่าว นักวิชาการนิยมสารคดี เยาวชนนิยมรายการบันเทิง และสื่อมวลชนให้ความสนใจโฆษณามากที่สุด

๕. ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยทางเศรษฐกิจ สังคมและพฤติกรรมการรับสื่อ เพศ อายุ สถานภาพการสมรส ระดับการศึกษา อาชีพ จำนวนสมาชิกในครอบครัว มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติกับพฤติกรรมการรับสื่อ

ข้อค้นพบเหล่านี้ สอดคล้องกับรายงานการวิจัยที่ผ่านมา แต่เมื่อพิจารณาประเด็นย่อยของสื่อแต่ละประเภท จะพบว่าบางประเด็นไม่พบความสัมพันธ์ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติกับพฤติกรรมการรับสื่อ

๖. บทบาทของสื่อมวลชน ทุกสื่อมีโอกาสในการแสดงบทบาททั้งในด้านสร้างสรรค์และไม่สร้างสรรค์ โดยเฉพาะสื่อที่แสดงบทบาทด้านไม่สร้างสรรค์นั้นสื่อบันเทิงเป็นสื่อที่น่าห่วงใยมากที่สุด เพราะเยาวชนให้ความสนใจสื่อประเภทนี้มาก โดยเฉพาะวิดีโอ สื่อที่น่าสนใจรองลงมาคือ นิตยสาร ประเภทวัยรุ่นการ์ตูน และภาพยนตร์โทรทัศน์ที่เสนอเรื่องราวที่ปลุกฝังค่านิยมผิดๆ เช่น การใช้ความรุนแรง ความอาฆาตพยาบาท ความอิจฉาริษยา เป็นต้น

จุฑามาศ นุชนารถ (๒๕๓๑: ๗๕-๗๘ อ้างถึงใน นาวาอากาศตรีคันสนีย์ นิโรจน์ ๒๕๔๕:๔๑) ศึกษาการวิจัยเรื่องการมีเพศสัมพันธ์และการคุมกำเนิดของกลุ่มนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายสายสามัญ จังหวัดสุพรรณบุรี พบว่า การอ่านหนังสือลามกหรือดูภาพการมีเพศสัมพันธ์ และการดูภาพยนตร์หรือเทปโทรทัศน์เกี่ยวกับการมีเพศสัมพันธ์ความสัมพันธ์กับประสบการณ์การมีเพศสัมพันธ์ ของนักเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับน้อยกว่า ๐.๐๑

สุพัตรา สุภาพ (๒๕๓๖:๔๔ อ้างถึงใน นาวาอากาศตรีคันสนีย์ นิโรจน์ ๒๕๔๕:๔๑)
วัยรุ่นเป็นวัยที่ต้องการเพื่อน และต้องการความมั่นใจในการกระทำของตน วัยรุ่นมีความต้องการ
อิสระเป็นตัวของตัวเอง จึงมักมีข้อปฏิบัติขัดแย้งกับผู้ใหญ่ ผู้ใหญ่มักไม่เข้าใจวัยรุ่นและมักทำให้
วัยรุ่นขาดความเชื่อถือ จะเห็นได้ว่าวัยรุ่นส่วนใหญ่มักไม่ปฏิบัติตามคำสอนของพ่อแม่ ครูอาจารย์
และไม่มีการปรึกษาผู้ปกครอง ในวัยรุ่นกลุ่มเพื่อนมีความสำคัญมาก เนื่องจากเป็นวัยที่อยากได้การ
ยอมรับเพราะฉะนั้นจึงพยายามทำตามเพื่อน

แอลเพลย์ (Alpay. 2003: Online) ได้ทำการสังเกตเด็กและวัยรุ่นเกี่ยวกับโครงสร้าง
ของแต่ละบุคคลได้พิจารณาถึงภาพพจน์แห่งตน ความภาคภูมิใจในตนเอง และการรับรู้เกี่ยวกับตนเอง
พบว่า องค์ประกอบที่ส่งผลต่อภาคภูมิใจในตนเอง การรับรู้เกี่ยวกับตนเองประกอบด้วย สังคมและ
ความรู้ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ นอกจากนี้ยังได้แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างลักษณะความ
ภาคภูมิใจในตนเองกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน